

ITUJA VANHUSTYÖHÖN
Vanhustyön keskusliiton
raportti nro 1/2004

Omassa kodissa – omilla mausteilla

Sari Takala

Selvitys ikääntyvien maahanmuuttajien hoidon ja palvelujen
kohtaamisesta Tampereen Hervannassa

Mervi Rossi

Selvitys Lahden paluumuuttajavanhusten palvelutarpeista ja
odotuksista seurakuntaa kohtaan

VANHUSTYÖN KESKUSLIITTO
centralförbundet för de gamlas väl ry

OMASSA KODISSA – OMILLA MAUSTEILLA

Selvitys ikääntyvien maahanmuuttajien hoidon ja palvelujen kohtaamisesta Tampereen Hervannassa,
Sari Takala

Selvitys Lahden paluumuuttajavanhusten palvelutarpeista ja odotuksista seurakuntaa
kohtaan, Mervi Rossi

Muut projektin julkaisut:

Maahanmuuttajavanhukset ja suomen kieli (Ituja vanhustyöhön 1/1999)

Ikääntyvän maahanmuuttajan kotoutuminen (Ituja vanhustyöhön 2/1999)

Suomi tutummaksi –oppimateriaali, 2000

Suomi tutummaksi sanasto, 2000

Ikääntyvän kotoutujan opas, 2000

Ikääntyvät maahanmuuttajat Suomessa (Ituja vanhustyöhön 3/2000), painos loppuunmyyty

Vanhuus vieraalla maalla (Ituja vanhustyöhön 1/2003)

Ikääntyvien maahanmuuttajien kotoutumiskokemuksia Jyväskylässä (Ituja vanhustyöhön 3/2003)

Kannen valokuva: Sari Takala

Kuvassa Bibi Hawa

JULKAISU JA JAKELU:

Vanhustyön keskusliitto

Centralförbundet för de gamlas väl ry

ISBN 951-806-095-9

ISSN 1239-9299

ESIPUHE

Vuoden 2002 lopussa Suomessa oli Tilastokeskuksen mukaan yli 65-vuotiaita maahanmuuttajia tilastointitavasta riippuen joko noin 6 500 (ulkomaan kansalaista) tai noin 9 800 (syntymätaustaltaan ulkomaalaista). Heistä suurimman ryhmän muodostavat inkerinsuomalaiset paluumuuttajat, joita arvioidaan olevan noin 3 300. Vuoden 2002 lopussa 55–64 -vuotiaita ulkomaan kansalaisia oli noin 5 500 tai noin 8 000 (syntymätaustaltaan ulkomaalaista). Ikääntyvien maahanmuuttajien määrä verrattuna muiden Euroopan maiden lukuihin on vielä varsin pieni, mutta heidän lukumääränsä kasvaa vuosi vuodelta.

Vanhustyön keskusliitossa on toteutettu vuodesta 1997 lähtien Raha-automaattiyhdistyksen tuella Ikääntyvät maahanmuuttajat –projektia, jonka tavoitteena on mm. kehittää tukimuotoja ja verkostoja maahanmuuttajien arjessa selviytymiseen ja kotoutumiseen. Projektin nostaa esiin ikääntyvät maahanmuuttajat omana erityisryhmänään, jolle tulisi räätälöidä heidän yksilöllisiä tarpeitaan huomioivia ja kotoutumista tukevia toimenpiteitä.

Tämä ”Omassa kodissa – omilla mausteilla” raportti on kaksiosainen. Pääpaino on Tampereen Hervannan aluetta koskevassa selvityksessä, jossa on kartoitettu ikääntyvien maahanmuuttajien hoidon ja palvelutarpeiden kohtaamista sekä ikääntyvien ja ikääntyneiden maahanmuuttajien että hoitohenkilökunnan näkökulmasta. Lahden paluumuuttajavanhusten palvelutarpeista ja odotuksista seurakuntaa kohtaan tehty selvitys on suppeampi, mutta sisältää tärkeitä havaintoja vertailtaessa vastaavan kyselyn tuloksiin, jossa haastattelujen kohteena olivat suomalaiset vanhukset.

Toivomme julkaisun vahvistavan näkemystä siitä, että alueellinen yhteistoiminta ja verkostoituminen ovat avainsanoja suunniteltaessa ikääntyville maahanmuuttajille kohdennettuja palveluja. Yhteistoimintaa tarvitaan kirkon ja muiden uskonnollisten yhteisöjen lisäksi niin vanhus-, maahanmuutto-, järjestö- ja vapaaehtoistyötä tekevien kesken unohtamatta kuulla sitä kaikkein parasta asiantuntijaa - ikääntyviä ja ikääntyneitä maahanmuuttajia itseään.

Kiitokset kaikille haastatteluihin ja kyselyihin osallistuneille. Olette antaneet arvokkaita ajatuksia ja oivalluksia käyttöömme. Raportin kirjoittajille kiitokset. Parhaat kiitokset projekteja rahoittaneelle Raha-automaattiyhdistykselle.

Helsingissä tammikuussa 2004

Vanhustyön keskusliitto – Centralförbundet för de gamlas väl ry

SIUNAUS JA KIROUS

Degmo äitini
ei muiden naisten kaltainen
Tyhmä et ollut suinkaan
Perheellesi annoit kaiken
Naapurit eivät valittaneet
Uskoasi ja maatasi
et koskaan käyttänyt väärin
Teen minkä voin
Saatko hyvää hoitoa
Olenko sinua kohtaan kiltti
vai pahennanko elämääsi
Saanko siunauksen vai kirouksen
kumpaa voin sinulta odottaa

Deeqa tyttäreni
hyvää vointia
suokoon Suuri sinulle
Lääkkeitä tarvittaessa
Minä en ole varaton
Posket ovat pulskat
Syön hyvin
Pukeudun kauniisti
vaatteet ovat hienoa kangasta
Valoa minulla on
Lämpimässä vuoteessa
keinahtelen kellin
Katso menneeseen
neitseelliseen aikaan
Käänny ja tee päätös

Deeqa ulkomailla
jo kymmenen vuotta
olen sairastunut maannut
Vieraassa maassa
missä lumi lankeaa
ja näännyttää minut
Suvun sisäinen sota
raastaa meidät rikki
Kukaan ei säästy

Aika kuluu kulumistaan
Minut valtaa heikkous
avaa vanhan haavan
Anna minun puhua tästä
ja vatvoa tätä vielä
Kuuntele minua

Amran Maxamed Axmed
Suomennos ruotsinkielisen käännöksen pohjalta Liisa Ryömä

Minä tahdon
oman maani
talon jonka rakensin
lainaa ottamatta
Kultaa ja silkkiä
olivat kaapit täynnä
Virkatuvin peittein
sijasini vuoteet
Joka ikkunan eteen
ripustin verhot
Dubaista matot
hain kotiini
Kaikkia seiniä kiersi
nojatuolien tiivis rivi
Eikä tuulen viima
tehnyt nyppyäkään kankaisiin
Suitsutusastia aina
tuoksui keskellä huonetta
Talo oli täynnä
hyviä naapureita
ja muita ystäviä
Sheikki siunasi
ja istui luonamme pitkään
Välillä hän tulkitsi
Koraaniakin

Toinen asiani
koskee metsästäjiä
jotka ajoivat minut
maasta joka oli omani

Voi autioitettu maa
jonka potkaisitte menneisyyteen
Katsokaa kansaanne
joka hyökyaallon pyyhkäisemänä
horjuu ja hoippuu
Me olemme kovin väsyneitä
Lähdetään kaikki kotiin
Naiset ja lapset
Käännyttään kotiinpäin
Kaikki kunnan ihmiset
valitkaa joukostanne paras
ja laskekaa aseenne!

DUCO IYO HABAAR

Degmooy hooyadeey
dumar lama sinnaay
Doqon maad ahayn
Ehel maad danniyin
Deris kaama caban
Diintaada iyo dalka
maad khamkhamin
Waan dadaalayaa
Ma daryeel qabtaa
Ma kuu dabacsanahay
mise kaaga daray
Duco iyo habaar
kee bay dul yaal

Deeqaay Ilaah
derejiyo wanaag
Weyne kuugu deeq
Dawo way kor taal
Duunyo kama tejeni
Daan wax lagu qabtiyo
Duxna waan cunaa
Duruc bilicsan iyo
demis baan xidhaa
dabku way baxaa
Gogol diiran baan
ku dekeynayaa
Dib u eeg waqtiga
taariikhda dihin
Daymo oo malee

Deeqaay qurbaha
Waa toban da'ood
intii aan dednaa
Dal shisheeye oo
barafku igu da'o
diihaal i dhigay
Dagaalkii xigtadu
isku dabajartee
Didna loo dayeen

Dalla'siga waqtiga
Ducufkay hayiyo
doogta igu maqan
Aan deexo oon
dildillaxiyee
dooddayda maqal

Waxaan doonayaa
dalkii aan lahaa
daartaan dhisteen
deyn laygu layn
Dahab iyo xariir
kabadhadu dihdeen
Duraaxadiyo shelesh
sariiraha dul dhigay
Daaqaddii kastaba
dam ku siiyay gogol
Dubay rooggagii
uga soo daldalay
Darbiyada kuraas
ku dabaabad xidhay
Dabeel soo dhacdaa
duf ka qaadi jirin
Dabqaad uunsiyoo
demin aan dhex dhigay
Daaraddana wixii
deris fiican ah iyo
dadku buuxi jirey
Ee shiikh ducada
dooyeysan jirey
Marna uu Qur'aan
ku daliilin jirey

Dood kalena waa
kuwa dabatadee
dalkii aan lahaa
debedda iga dhigay

War dalkii baaba'yoo
ku dambaabidhee
Dadkiinnii wakaa
sidoo daad la tegey
dalanbaabbigee
Waan daallanee
Aan doollo oo
Dumar iyo carruur
Dib u laabannee
Doorroonayaal
iska doorta oo
dabka dhiga ragow!

Amran Maxamed Axmed

SISÄLLYSLUETTELO

OSA I

1.	Selvityksen tausta ja toteutus	1
2.	Ikääntyneet maahanmuuttajat Suomessa	3
2.1	Ikääntyvien kotoutuminen	3
2.2	Millä kielellä?	5
2.3	Erityistuki.....	6
2.4	”Samanlaisuus vai samanarvoisuus”.....	7
2.5	Kuka on vanha?.....	8
2.6	Koko perheen hyvinvointi on ikääntyneen etu	9
2.7	Matkalaukullinen kulttuuria.....	10
3.	Ikäihmisten hoidosta	10
3.1	Vanhusten palveluiden strategia vuoteen 2012.....	11
3.1.1.	Kotihoito	12
3.1.2.	Asumispalvelut ja palvelukeskustoiminta.....	13
3.1.3.	Omaishoidontuki.....	13
3.1.4.	Maahanmuuttajat ja kaupungin palvelut.....	14
3.2	Kuka palveluja saa ja kuka niitä tarvitsee.....	15
4.	Hervanta	16
4.1	Asukasrakenne	16
4.2	Verkostoitunut Hervanta	17
4.2.1.	Evangelisluterilaisen seurakunnan piirissä tapahtuva maahanmuuttajatoiminta.....	18
4.2.2.	Maahanmuuttajien yhdistykset	18
4.2.3.	Kansainvälinen Naisten Tapaamispaikka	18
4.2.4.	Herpetti	19
4.2.5.	Santra	19
4.2.6.	Verkko - vapaaehtoistoimintaa	19
4.3	Selvityksen yhteistyökumppanit	20
4.3.1.	Tampereen Vanhuspalveluyhdistys ry	20
4.3.2.	Kotihoito 2005 -hanke	20

5.	Kyselylomakkeiden ja haastattelujen tuloksia	21
5.1	Ikääntymisen ennakoiminen	22
5.2	Ikääntyneiden haastattelut.....	23
5.2.1.	Kaksi afgaaninaista.	23
5.2.2.	Kaksi venäläistä ja kaksi virolaista naista.....	24
5.2.3.	Vietnamilainen nainen	25
5.2.4.	Inkerinsuomalaiset	25
5.3	Apua ymmärrykseen draamalla	27
6.	Hoitohenkilöstö, ravitsemushenkilöstö ja siistijät	28
6.1	Kyselylomakkeet ja haastattelut	28
6.2	Vieraat kulttuurit arkipäivässä	28
6.3	Työ ja monikulttuurisuus	29
6.4	Olisiko jotain huomioitava?.....	30
6.4.1.	Ikääntynyt somalialainen	31
6.4.2.	Ikääntynyt inkerinsuomalainen paluumuuttaja	31
6.4.3.	Suomessa 20 vuotta asunut ikääntynyt vietnamilainen	31
6.5	Koulutuksesta.....	32
6.6	Maahanmuuttajataustaiset hoitajat.....	33
6.7	Miesnäkökulma.....	34
6.8	Ravitsemushenkilöstön ajatuksia ja kokemuksia.....	34
7.	Pohdintaa.....	34
7.1	Toimenpide-ehdotuksia:	36
7.1.1.	Koulutusta henkilökunnalle	37

LÄHTEET

LIITE 1

LIITE 2

OSA II

Selvitys Lahdessa asuvien paluumuuttajavanhusten palvelutarpeista ja odotuksista seurakuntaa kohtaan keväällä 2002

OSA I

Selvitys ikääntyvien maahanmuuttajien hoidon ja palvelujen
kohtaamisesta Tampereen Hervannassa

Sari Takala
Vanhustyön keskusliitto /
Ikääntyvät maahanmuuttajat
-projekti

1. Selvityksen tausta ja toteutus

Tämä selvitys on toteutettu osana Vanhustyön keskusliiton Ikääntyvät maahanmuuttajat –projektia yhteistyössä Tampereen Vanhuspalveluyhdistys ry:n ja Pirkanmaan ammattikorkeakoulun Kotihoito 2005 –hankkeen kanssa. Selvitys käsittelee ikääntyvien maahanmuuttajien hoidon ja palveluiden kohtaamista Tampereen Hervannassa. Ikääntyvät maahanmuuttajat -projekti on rahoitettu Raha-automaattiyhdistyksen tuella.

Työ on luonteeltaan selvitys, joka sisältää myös tutkimuksellisia elementtejä. Tiedonkeruumenetelmänä olen käyttänyt haastattelua, mutta mukana on ollut myös kyselylomakkeita. Lomakkeita jaoin Tampereen kaupungin Hervannan alueen kotihoitohenkilöstölle ja Vanhuspalveluyhdistyksen ylläpitämän Keinupuiston palvelukeskuksen henkilöstölle. Lomakkeiden vastausprosentti on ollut korkea.

Selvitys alkoi tutustumisella Hervannan eri toimijoihin. Mukana on ollut vapaaehtoistyötä, yhdistyksiä, projekteja, Tampereen kaupungin eri tahoja, Hervannan EU-ohjelma, seurakunnat ja yksittäisiä ihmisiä. Sitä kautta hain tuntuman alueesta ja solmin kontakteja. Kyselylomakkeista siirryin haastatteluihin. Hoitohenkilöstön olin tavoittanut Vanhuspalveluyhdistyksen ja Kotihoito 2005 -hankkeen kautta. Haastateltaviin maahanmuuttajiin sain kontakteja Hervannan Kansainvälisestä Naisten Tapauspaikasta ja Kirkontuvalta. Työtä on suuresti helpottanut kaikkien tahojen suopea vastaanotto. Olen kokenut olleeni hyväksytyt asiani kanssa ja saanut tärkeää tietoa. Vaikka aikatauluni on ollut varsin niukka ja ihmiset omissa töissään erittäin kiireisiä, on minut aina otettu hyvin vastaan. Siitä kiitos kaikille.

Tarkoituksenani oli selvittää:

- 1) Tällä hetkellä keski-iässä olevien maahanmuuttajien ajatuksia ja toiveita ikääntymisen varalle.
- 2) Mikä on kotipalvelua käyttävien ikääntyvien maahanmuuttajien tämänhetkinen tilanne Hervannan alueella?
- 3) Mitkä ovat hoitohenkilöstön ja palvelukeskuksen henkilöstön valmiudet huomioida ikääntyvät maahanmuuttajat?

Keski-ikäisten maahanmuuttajien haastatteluja kutsun ennakoiviksi haastatteluiksi. Niissä oli pyrkimyksenä tavoittaa haastateltavien ajatuksia ja tunteuksia tulevaisuudesta. Ikääntyneiden haastatteluilla kartoitin heidän tämänhetkistä tilannettaan ja ajatuksia kotihoidosta. Henkilöstö vastasi monenlaisiin kysymyksiin. Pääpaino oli kuitenkin heidän vieraisiin kulttuureihin liittyvillä kokemuksillaan työpaikoilla ja opiskeluissa sekä kiinnostuksessa tutustua maahanmuuttajaproblematiikkaan.

Olen tässä työssä käyttänyt maahanmuuttajavanhukset –sanan sijasta nimitystä ikääntyvät maahanmuuttajat. Termistö vaihtelee jonkin verran, mutta päädyin tähän kun monesti vanhus–sanaa pidetään negatiivisena terminä, vaikka itse en näin ajattelekaan. Tässä selvityksessä katsotaan 65-vuotias ikääntyneeksi. Määrittely pohjautuu Tilastokeskuksen tilastointitapaan, jossa 65+ ikää käytetään rajana.

Tutkimusta ikääntyvistä maahanmuuttajista on Suomessa vielä varsin rajallisesti, sillä valtaosa maahanmuuttajia koskevasta tutkimuksesta liittyy lapsiin tai työikäisiin. Tutkimus liikkuu siis sangen yleisellä tasolla ikääntyvien kohdalla ja heidät mainitaan ns. sivuosassa. Huomattava on myös, että muissa maissa saatuja tutkimustuloksia on hankalaa siirtää Suomen oloihin. Väestörakenteemme on maahanmuuttajien lukumäärän osalta erilainen verrattuna muihin Euroopan maihin tai Pohjoismaihin. Suomen ulkomaalaiset ovat hyvin nuorta väkeä, eikä pitkään asuneita siirtotyöläisiä muiden Euroopan maiden tapaan ole (Jasinskaja-Lahti, I. & Liebkind, K. 1997, 9).

Vanhustyön keskusliiton raporttisarjassa on julkaistu joitakin ikääntyviin maahanmuuttajiin liittyviä tutkimuksia. Mukana on oppilaitosten päättötöitä sekä muita selvityksiä kotoutumisen ja suomen kielen oppimisen alueilta. Tässä työssä ei ole tarkoitus laajemmin pohtia jo olemassa olevaa tutkimusta, vaan paneutua tämän hetken tilanteeseen yleisesti sekä selvittää paikallisella tasolla ikääntyvien maahanmuuttajien ja Tampereen kaupungin järjestämien palveluiden sekä alueella toimivien yhteisöjen kohtaamista Hervannassa.

2. Ikääntyneet maahanmuuttajat Suomessa

Ikääntyneen väestön osuus on maahanmuuttajien kohdalla kantaväestöä huomattavasti alhaisempi ja maahanmuuttajienkin keskuudessa toistaiseksi pieni. Muuttoalttius on nuorella aikuisväestöllä korkein ja pidemmän maassa oleskelun myötä henkilö tyypillisesti vaihtaa kansalaisuuttaan ja katoaa maahanmuuttajatilastosta. (Salmenhaara, P. 2002, 13.) Vuoden 2002 lopussa Suomessa asui 103 682 ulkomaalaista, joista 65 vuotta täyttäneitä oli 6 503 (6,3 %). Koko väestöstä yli 65-vuotiaita oli 798 564 eli 15,2 %. (Tilastokeskus 2002.) Osa ikääntyneistä on ollut jo muuttaessaan Suomeen ikääntyneitä eikä heillä siten ole työhistoriaa eikä useinkaan suomen kielen taitoa. Ikääntyneitä maahanmuuttajia on saapunut maahan kiintiöpakolaisina, pakolaisten perheen yhdistämisen tai perhesiteiden perusteella. Turvapaikanhakijoidenkin joukossa on muutama ikäihminen, joka odottaa päätöstä turvapaikkahakemukseensa. Maahanmuuttaja-ikäihmisten joukossa on myös sellaisia, jotka aikoinaan ovat muuttaneet maahan joko avioliiton, työn tai opiskelujen perusteella ja ovat vuosien maassa oleskelun jälkeen saavuttamassa eläkeiän. Suurimman ikääntyneiden ryhmän muodostavat inkerinsuomalaiset paluumuuttajat (n. 3 300 henkeä).

Taulukko 1. Ikääntyvät ulkomaan kansalaiset Suomessa (Tilastokeskus, 2002).

	55–64	65+
1996	3 646	4 353
1997	3 973	4 862
1998	4 273	5 198
1999	4 466	5 392
2000	4 681	5 743
2001	5 164	6 106
2002	5 551	6 503

2.1 Ikääntyvien kotoutuminen

Valtioneuvoston kotouttamislain selonteossa ikääntyvät maahanmuuttajat näkyvät muihin maahanmuuttajiin verrattuna heikosti. Tarve heille kohdistuvien palvelujen kehittämisohjelmalle on ilmeinen. Ikäihmisten tulisi saada samat oikeudet kuin muillakin kielen oppimiseen ja muiden tietojen ja taitojen hankkimiseen, joita yhteiskun-

nassamme tarvitaan. Huomiotta jättäminen merkitsee ikääntyville yhä suurempaa syrjäytymisen riskiä, sillä heidän taitonsa oppia uutta kieltä on hidasta ja sosiaalisia kontakteja on vähän. (Voutilainen, P. 2003, 17). Tampereen kaupungin maahanmuuttaja- ja kotoutusohjelma mainitsee ikääntyneet maahanmuuttajat ”Työelämän ulkopuolelle jäävien maahanmuuttajien kotouttaminen” -otsikon alla. Sinä todetaan, että 65 vuotta täyttäneet, muualla ”aktiivielämänsä” eläneet ja täysin kouluttamattomat ikäihmiset tarvitsevat erilaisen kotouttamisohjelman tavanomaisen sijaan. (Tampereen kaupungin maahanmuuttaja- ja kotoutusohjelma 2001.)

Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kohdalla hyvään kotoutumiseen antavat aineksia suomalaisuuden kokeminen sekä suomen kielen osaaminen, vaikka heidän puhumansa kieli ei kaikilta osin vastaakaan nykysuomea (Takalo, P. & Juote, M. 1995, 31, 62). Lähtömaan kulttuurin kieltäminen voi muodostua rasitteeksi etniselle identiteetille. Suomeen muuton jälkeen ovat monet inkerinsuomalaiset joutuneet määrittelemään identiteettinsä uudelleen, erityisesti silloin, kun he ovat halunneet kieltää inkeriläisyyden ja olla vain suomalaisia. (Miettinen, H. 1999, 107–110.) Paluumuuttajien etninen identiteetti on erilainen suhteessa heidän ikäänsä. Vanhemmat ovat suomalaisia, sekä subjektiiviselta että objektiiviselta identiteetiltään eikä heillä ole sopeutumisongelmia samassa määrin kuin nuoremmilla. (Takalo, P. & Juote, M. 1995, 78–79.)

Suomeen tulevista ikääntyneistä maahanmuuttajista osa on pakolaistaustaisia. Ikääntyneet pakolaiset ovat usein joutuneet kokemaan elämänsä aikana monenlaisia asioita, kuten rajuja menetyksiä, väkivaltaa tai vankeutta ja köyhyyttä. Näin ollen heidän mielenterveytensä hoitoon tulisi paneutua erityisen vakavasti. Noin 10 % viime vuosien aikana vastaanotetuista kiintiöpakolaisista on luku- ja kirjoitustaidottomia. Tässä joukossa on ikääntyneiden lisäksi työikäisiä. Heidän kuntouttamisensa ja kotouttamisensa on erittäin vaativaa – monien kohdalla kotouttaminen on useiden vuosien mittainen prosessi. (Päivärinte, S. 2003, 31.)

Omalla etnisellä ryhmällä on suuri merkitys kotoutumiselle. Sosiaalinen yhteisyys voi kuitenkin olla hyvin monimutkainen asia, sillä erityisesti pakolaistaustaiset yhteisöt ovat toisinaan poliittisesti erimielisiä eikä muutto toiseen maahan tee ristiriitoja tyhjiksi. Ajan saatossa tällaiset erimielisyydet usein laimenevat, etenkin jos tilanne kotimaassa on muuttunut suotuisampaan suuntaan. Poliittista hajanaisuutta on nähtävissä

erityisesti kurdien, irakilaiden ja somalialaisten maahanmuuttajien yhteisöissä sekä yleisemmin sisällissotien runtelemissa maissa. (Valtonen, K. 1999, 36–37.)

Sosiaalinen vuorovaikutus maahanmuuttajaryhmien sisällä voi olla hyvin monipuolista aina käytännön avunannosta yleiseen huolehtimiseen. Tällaista vuorovaikutusta pidetään erityisen tärkeänä sosiaalisten verkostojen puuttuessa. Kollektiivinen kotoutumiskokemus ja sen hyödyntäminen ovat merkittävässä asemassa kehittäessä suhteita valtaväestöön, ellei yhteisöllisyyden taustalla ole halu erottautua valtaväestöstä, jolloin sitä voidaan pitää uhkana hyvälle kotoutumiselle. Sosiaalisen vuorovaikutuksen on huomattu lievittävän usein kotoutumisvaiheessa syntyvää akkulturaatiostressiä. (Valtonen, K. 1999, 37–38.)

2.2 Millä kielellä?

Kielitaito on yksi kotoutumiseen oleellisesti kuuluva asia, johon tulisi entistä enemmän kiinnittää huomiota. Ikääntyvien maahanmuuttajien suomen kielen taito on melko puutteellista ja joissain tapauksissa sitä ei ole lainkaan. Tiedot asuinympäristöstä ja yhteiskunnasta välittyvät epäsuorasti ystävien, tuttavien ja lasten kautta. Maahanmuuttajien kohdalla myös oman kielen käyttö voi olla hyvin rajoittunutta, jolloin kieli kuihtuu ja sanavarasto kapeutuu. Tähän ongelmaan vastaavat omankielinen kirjallisuus ja lehdet. (Valtonen, K. 1997, 26.)

Kielikurssien suunnittelu juuri ikäihmisten tarpeisiin nähden on suuri haaste, ja oman erityisryhmänsä muodostavat kokonaan luku- ja kirjoitustaidottomat ikääntyneet. Ongelma nousi esille Vanhustyön keskusliiton järjestämässä valtakunnallisessa Ikääntyvät maahanmuuttajat -seminaarissa ”Ikääntyneelläkin on oikeus hyvään kotoutumiseen” (22.10.03) erityisesti maahanmuuttajien puheenvuoroissa.

Kielenopetuksen järjestämisessä ikääntyneille maahanmuuttajille tulisi kulttuuritaustan lisäksi ottaa huomioon ikääntymiseen liittyvät erityispiirteet. Opetuksen tulisi tapahtua vaivattoman matkan päässä ikääntyneen kotoa liiallisia oppimispaineita välttämällä ja näin vahvistaen positiivisia oppimiskokemuksia negatiivisten sijaan. Myös ikäihmisten fyysisiä esteitä ja ongelmia tulisi minimoida niin, että esim. kuuloon ja näköön liittyvät asiat otettaisiin erityishuomion kohteeksi. (Kärkkäinen, T. & Mononen, K. 1999, 141.)

Vanhustyön keskusliiton julkaisema Ikääntyvän kotoutujan opas on suureksi avuksi maahanmuuttajalle, mutta kielitaidottomalle siitä ei juuri ole hyötyä. Kärkkäinen ja Mononen kysyvätkin opinnäytetyössään Maahanmuuttajat ja suomen kieli: ”Vanhustyön kannalta olisi nyt tärkeää ratkaista, minkälainen asema vanhuksilla on maahanmuuttajina: Jätetäänkö vanhukset perheensä tuen ja avun varaan, vai halutaanko heille antaa mahdollisuus oppia selviytymään itsenäisesti uudessa kulttuurissa.” (Kärkkäinen, T. & Mononen, K. 1999, 3.)

2.3 Erityistuki

Kansaneläkkeen määräytyessä Suomessa asutun ajan perusteella, on täysimääräiseen vanhuuseläkkeeseen oikeutetun oltava asunut Suomessa vähintään 40 vuotta. Monet ikääntyneet paluumuuttajat ja pakolaiset jäävät lain myötä ilman kansaneläkettä tai sen määrä jää hyvin pieneksi. Erityistuki on tukimuoto, jonka tarkoituksena on turvata toimeentulo työttömyyden tai vanhuuden ajalta. Se on tarveharkintainen sosiaaliavustus, jonka toimeenpanosta huolehtii kansaneläkelaitos. Erityistuki astui voimaan 1.10. 2003. (Kelainfo 3/2003.)

Erityistukea voi saada Suomessa asuva maahanmuuttaja, joka muutoin olisi jatkuvan toimeentulotuen tarpeessa. Tällaisiin henkilöihin lukeutuvat erityisesti ikääntyneet inkerinsuomalaiset paluumuuttajat. Erityistukea saadakseen on oltava vähintään 65-vuotias tai työkyvytön. Lisäksi edellytyksenä on vähintään viiden vuoden yhtäjaksoinen Suomessa asuminen sen jälkeen, kun on täyttänyt 16 vuotta. Vielä edellytetään, että hakija on hakenut kaikki hänelle kuuluvat etuudet ja eläkkeet niin Suomesta kuin ulkomailta ja on edelleen taloudellisen tuen tarpeessa. (Kelainfo 3/2003.)

Anna-Maija Halenius toteaa pro gradu -tutkimuksessaan, että osa haastateltavista inkerinsuomalaisista koki taloudellisten etuuksien hakemisen maahanmuuton alkuvaiheessa epämukavaksi. Haastateltavat olivat selittäneet tilannetta uudelleen ja todenneet olevansa suomalaisia, jolloin heille myös kuuluvat tuet. Tukien saannille haettiin oikeutusta aikuisten lasten maksamilla veroilla sekä vanhempien antamalla panoksella Suomen hyväksi. (Halenius, A-M. 2002, 62, 65.) Myös muiden maahanmuuttajaryhmien kohdalla yhteiskunnan tarjoaman avun vastaanottaminen tuntuu vaikealta. Ikääntyneet eivät koe olevansa oikeutettuja tällaisten palvelujen, esim. kunnallisen

kotihoidon käyttöön, koska he eivät ole maksaneet veroja Suomeen. (Salokangas, T. & Tossavainen, T. 1999, 45–46.)

2.4 ”Samanlaisuus vai samanarvoisuus”

Modernissa yhteiskunnassa elämä hahmotetaan usein elämänkaarena, jonka matalina kohtina ovat lapsuus ja ikääntyminen. Lapsuus edustaa kaarimallissa ”ei-vielä-tilaa” ja ikääntyminen ” ei-enää-tilaa”. Ne ovat mallissa puutteellisia tiloja aikuisuuden ”nousuun” nähden. Tutkijat Hockey ja James (1993) käyttävät termiä ”infantilisoiva sosiaalinen diskurssi”, jonka he katsovat kohdistuvan sekä lapsiin että ikäihmisiin. Tässä diskurssissa keskeisellä sijalla on riippuvaisuuden korostaminen. Länsimaissa riippuvaisuus nähdään hyvinkin negatiivisesti värittyneenä avuttomuutena ja epäitse-näisyytenä, jossa lapsuutta ja ikääntymistä verrataan toisiinsa. Puhutaan toisesta lapsuudesta tai paluusta lapsuuteen, ja näin riippuvaisuuden käsittekin mielletään lapselli-suuteen liittyväksi. (Lallukka, K. 2000, 168.)

Jos ajatellaan ikääntyviä suhteessa lapsiin tai mihin tahansa ikäryhmään, he ovat luonnostaan kaikkein heterogeenisin ryhmä. Heidän pitkä elämänsä on tuonut keski-näistä erilaisuutta. Juuri tämän vuoksi on mielestäni varsin virheellistä kuvata ikään-tyneitä kovin suuressa määrin yhteisillä nimittäjillä, tai verrata heitä lapsiin, joiden kokemusmaailma on paitsi iässä myös määrässä vaatimatonta. Samoin on keski- ikäis-ten laita, vaikka he omasta mielestään eläisivätkin parhaillaan kovin aktiivista aikaa, sillä työelämässä oloa voidaan pitää myös kokemusten homogenisoijana. Jokainen päivä tuo tullessaan uusia ajatuksia ja hetkiä elämän muisteluihin, ja ikääntyneillä näitä päiviä on muita runsaammin.

Joidenkin ikääntyneiden maahanmuuttajien kohdalla elämä on ollut erityisen vaihte-levaa. On aivan eri asia elää yhden tietyn kulttuurin piirissä, vaikkapa pienessä afga-nistanilaiskylässä 70 vuotta ja tulla sieltä Suomeen, kuin että on elänyt esim. pako-laisuuden seurauksena vaihtelevissa oloissa useissa eri maissa. Monet ikääntyvät maahanmuuttajat ovat pitkän elämänsä varrella nähneet ja kuulleet enemmän kuin osaamme usein aavistaakaan. Heillä olisi monta tarinaa kerrottavanaan, eivätkä ne suinkaan aina sijoitu pieneen idylliseen kyläympäristöön.

Todellisen tasa-arvon vaatimuksia pohdittaessa voidaan todeta, että todellinen tasa-arvo vaatii erilaista kohtelua samanlaisen kohtelun sijasta. Koska demokraattisen valtion enemmistökansallisuus saa tukea kielen ja yhteiskunnallisen kulttuurin luonnollisella tuella ja tarvitsemallaan lainsäädännöllisellä vallalla omien intressiensä suojeleluun, on tilanne suhteessa vähemmistöihin epätasa-arvoinen. (Kymlickan, W. 1996, 109, 113.) Monikulttuurisessa yhteiskunnassa tasa-arvoisuus tai samanarvoisuus ovatkin kuumia kysymyksiä. Niitä koskevissa vaatimuksissa olisi kuitenkin syytä mennä terminologian taakse ja tarkastella sieltä käsin mitä tarkoitamme ja mitä sanomme, ja kuinka hyvin nämä vastaavat toisiaan. Samanarvoisuus on sinänsä tärkeä asia, mutta ”Voiko samanarvoisuus toteutua ilman että se edellyttää samanlaisuutta?” ja ”Voiko oikeus erilaisuuteen toteutua ilman, että se johtaa eriarvoisuuteen?” (Lepola, O. 2000, 197.)

2.5 Kuka on vanha?

Ikääntymiseen liittyvissä uskomuksissa ja kirjallisuudessa yliarvioidaan ikääntymiseen liittyviä vaikeuksia ja ongelmia kovin usein. Tästä seuraa ikääntymisen tulkitseminen voimakkaasti terveyden ja toimintakyvyn heikkenemisen kaudeksi. Toisaalta voidaan todeta, että ikäihmisiin liitetyt uskomukset ovat myös keskenään ristiriitaisia, sisältäen sekä myönteisiä että kielteisiä piirteitä. Gerontologisessa tutkimuksessa, jossa psykologisen käsitteistön avulla selitetään ikästereotyyppioita, on taustalla oletus, että ikääntyneillä ihmisillä on ryhmänä negatiivinen status. Kuitenkin yksittäisiä ikääntyneitä arvioidaan positiivisesti. Ajatuksen pohjalla on arvioijan tietoisuus ikästereotyyppioiden kielteisyydestä, joka herättää sympatioita iäkästä henkilöä kohtaan ja suuntaa sen mukaisesti arviointia, jolloin henkilö esitetään jopa tavallista edullisemmassa valossa. (Scheier ym. 1978) (Uotinen, V. 1995, 166.)

Kulttuurillemme ominainen ajattelutapa ikääntyvistä on heikkenevän terveyden kautta määrittelemine. Työikäisten tekemä rajaus ei poikkea ikääntyneiden itsensä tekemästä rajauksesta. (Uotinen, V. 1995, 171.) Bernice Neugartenin luomat käsitteet ”nuori vanha” ja ”vanha vanha” sisältävät ajatuksen toimintakyvyn ja toimintamahdollisuuksien erottamisesta kronologisesta iästä. (Neugarten & Neugarten 1987.) Suomessa ikääntyminen on saanut värikkään sanaston. Puhumme ”harmaista panttereista” ja ”seniorikansalaisista”, näin on pyritty löytämään ns. parempaa termistöä korvaamaan ”vanhus” ilmaisua. (Lallukka, K. 2000, 172.) Tällainen korvaaminen on hyvin länsi-

mainen tuote, oletettavasti muualla ei sellaiseen ole ollut tarvetta eikä kiinnostusta. Kuinka tällainen suomalainen keskustelu ja suhtautuminen ikääntymiseen vaikuttaa ikääntyviin maahanmuuttajiin tai heidän perheisiinsä? Millä tavoin he omaksuvat tällaisen ikääntymiseen liittyvän ajattelun?

Ikääntyminen ja kronologinen ikä on paitsi vastaajan oman iän mukaisesti määrittynyttä, myös kulttuurisesti sitoutunutta. On toki hyvä tiedostaa kuinka omassa kulttuurissamme ajatellaan kronologisesta iästä, jotta voi ymmärtää kuinka erilaisesti sama asia toisessa kulttuurissa käsitellään. Ikäkysymys tuli esille ennakoivan haastattelun osiossa. Pakistanilaisnainen kertoi olevansa ikääntynyt jo 40-vuotiaana. Ikääntyminen on yhteydessä kussakin maassa olevaan keskimääräiseen eliniänodotteeseen. Sota ja raskas elämä, esimerkiksi pakolaisuus, vaikuttavat ikääntymiskäsityksiin. Ikääntymiseen liittyy vahvasti myös lapsenlapsen syntyminen, hetki jolloin ihminen saa uuden roolin, kun hänestä tulee isoäiti tai isoisä, mummo tai ukki. Se kuinka tämä näkyy ulospäin on kulttuurikysymys. Irakilaisnainen kertoi äitinsä viestittävän isoäitiyyttään pukeutumalla sen mukaisesti.

2.6 Koko perheen hyvinvointi on ikääntyneen etu

Ikääntyvien maahanmuuttajien kohdalla perhe- ja sukuyhteyttä tulisi vaalia, sillä nämä kulttuurit edustavat hyvinkin erilaisia perhe- ja sukupuolimalleja kuin omamme. Ikääntyviltä maahanmuuttajilta puuttuvat esim. työpaikan tai koulun tarjoamat sosiaaliset verkostot, joihin nuoremmilla puolestaan on mahdollisuus. (Liebkind, K. 1994, 227.) Jos perhe voi huonosti ja perheen sisällä kärsitään masennuksesta ja eripurasta, heijastuu tämä ikääntyvänkin elämään vahvasti. Ikääntyvän verkosto voi kulttuurista riippuen sisältää sisarusia, serkkuja, naapureita ja muita kaukaisempiakin sukulaisia. Perheen pahoinvointi voi myös purkautua ikäihmiseen niin, että hänet koetaan ylimääräisenä taakkana. Uusissa elämäntilanteissa eivät enää päde samat lait kuin entisessä elämässä, ja kunnioitus ikäihmistä kohtaan saattaa muuttua hyvin erilaiseksi kohteluksi. Myös perheenjäsenten kokemat traumaattiset kokemukset varjostavat koko perheen elämää. Voisi olettaa, että perheellä olisi paine ylläpitää jonkinlaista yhteyttä ja olla näyttämättä pahaa oloaan oman yhteisönsä piirissä. Jos yhteisössä yleisesti ikääntyviä huolehditaan ja heitä kunnioitetaan, mutta perheen sisällä on tässä suhteessa tapahtunut muutosta, ei sitä helposti haluta paljastaa muulle yhteisölle. Tällaiset kansallisuuden mukaan muotoutuneen yhteisön jäsenet ovat toisistaan riippuvaisia. Toistensa

avulla he ylläpitävät omaa kulttuuriaan ja identiteettiään ja toisiaan tukien koettavat löytää paikkansa yhteiskunnassamme.

Ikääntymistä voidaan pitää yhtenä merkittävänä riskitekijänä puhuttaessa maahanmuuttajien henkisestä hyvinvoinnista. Erityisen merkityksen saavat ikääntyneen maahanmuuttajan elämän kokemukset ja niiden laatu. Jos traumaattisia kokemuksia on paljon ja elämänolosuhteet ovat rajusti muuttuneet, on muutoksella vaikutus henkiseen hyvinvointiin, uuden yhteiskunnan sisäistämiseen ja motivaatioon oppia esim. kieltä. Kokemus oman elämän hallitsemisesta ja mahdollisuudesta tehdä itsenäisiä valintoja elämässään on tärkeää ikääntyvillekin maahanmuuttajille ja tunne elämänhallinnan heikkenemisestä saattaa johtaa masennukseen. (Liebkind, K. 1994, 32–33.)

2.7 Matkalaukullinen kulttuuria

Olen edellä puhunut ikääntyvistä maahanmuuttajista lähinnä liikuteltavina ja ”hiljaisina” yhteiskuntamme jäseninä. On kuitenkin syytä muistaa heidän elämäkokemuksen myötä karttuneet tieto- ja taitovarastonsa. He ovat kukin kulttuurinsa tärkeitä tietolähteitä. Heidän oma etninen ryhmänsä voi saada tietoa oman kulttuurinsa historiallisista vaiheista ja kulttuurisista erityispiirteistä juuri ikääntyneiltä yhteisönsä jäseniltä.

Koska maahanmuuton yhteydessä myös ystävyysuhteet ovat kärsineet ja niiden solmiminen kantaväestöön kuuluvien kanssa on uudessa ympäristössä mm. kielivaikeuksien vuoksi hankalaa, olisi syytä kiinnittää enemmän huomiota ja pyrkiä tietoisesti lähentämään ikäihmisiä toisiinsa. Ikääntyneet maahanmuuttajat voivat olla lisäämässä ikääntyneen suomalaisen tietoja ja kokemuksia muista kulttuureista ja heillä olisi varmasti myös runsaasti jaettavaa ja opittavaa toisiltaan. Mielestäni mahdollisuudet tällaiselle toiminnalle ovat Hervannan alueella varsin hyvät, siellä matkat ovat lyhyet ja maahanmuuttajia asuu tiheästi.

3. Ikäihmisten hoidosta

Nyky-Suomessa ikäihmisistä huolehtii pääasiassa oma puoliso (49 %), lähes saman verran on lasten huolehdittavana. Kunnan kotihoidon osuudeksi jäi vuonna 1998 21 %, kun se vuonna 1994 oli 38 %. (Stakes) Kotihoidon osuuden pieneneminen on huomiota herättävää, jos ajattelee kuinka ikääntyneiden määrä on kuitenkin ajan saatossa noussut, eikä terveyden kohenemisesta näin pienellä aikavälillä ole syytä puhua.

Kotihoito on jatkuvan muutoksen kourissa, sillä palveluita joudutaan tulevaisuudessa kilpailuttamaan yhä enemmän. Suuri haaste palvelujärjestelmällemme on kehittää kulttuurisesti sopivia palvelumuotoja kohtaamaan ikääntyneiden maahanmuuttajien tarpeita. (Valtonen, K. 4/97, 4.) Etnisiin vähemmistöihin lukeutuvat ikääntyneet maahanmuuttajat eivät itse aktiivisesti vaadi itselleen parempia palveluja ja ovat tämän vuoksi sangen haavoittuva ryhmä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tulisi-kin jokapäiväisessä työssään entistä enemmän huomioida näiden ryhmien erityistarpeet. (Voutilainen, P. 2003, 17.)

3.1 Vanhusten palveluiden strategia vuoteen 2012

Suomen vanhuspoliittisena tavoitteena on ikäihmisten hyvinvoinnin, itsenäisen selviytymisen ja hyvän hoidon edistäminen. Periaatteina ovat tasa-arvoisuus, itsemääräämisoikeus, taloudellinen riippumattomuus, turvallisuus ja sosiaalinen integraatio. Nykyaikaisesti ajateltuna ikääntyminen perustuu yksilöllisyyteen ja ikääntyneen oma-toimisuuden, elämäkokemuksen ja omien näkemysten arvostamiseen. Suomen Kuntaliitto ja sosiaali- ja terveysministeriö antoivat vuonna 2001 laatusuosituksen koskien ikäihmisten hoitoa ja palveluja. Laatusuosituksen mukaan jokainen kunta on velvollinen laatimaan kunnan poliittisen johdon vahvistaman ajan tasalla olevan vanhuspoliittisen strategian. Strategialla turvataan ikääntyneen sosiaaliset oikeudet. Siihen tulee sisältyä myös palvelurakenteen kehittämisohjelma. (Kotouttamislain toimeenpanoa koskeva selontekoprojekti, 110.)

Tähän mennessä ei valtakunnan ja aluetason vanhuspoliittisissa suunnitelmissa juuri-kaan ole kiinnitetty huomiota ikääntyviin maahanmuuttajiin. Vaarana onkin maahanmuuttajien jääminen eristyksiin. Eristyksen aiheuttajina voivat olla kielivaikeudet, omankielisten palvelujen puute, heikko terveydentila tai toimintakyky, oman etnisen ryhmän jäsenten vähyys paikkakunnalla sekä mahdolliset traumaattiset elämäkokemukset. Jotta ikääntyneiden maahanmuuttajien asema voitaisiin turvata, tarvitaan erityishuomiota vanhuspoliittisessa suunnittelussa ja kuntien vanhuspoliittisissa strategi-
oissa. (Kotouttamislain toimeenpanoa koskeva selontekoprojekti, 110.)

Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen vanhusten palveluiden strategia vuoteen 2012 mainitsee myös ikääntyneet maahanmuuttajat. Siinä puututaan väestön kulttuurisen ja etnisen erilaistumisen myötä ilmeneviin vaatimuksiin palvelujärjestelmien

osalta. Näiltä vaaditaan tällöin suurempaa joustavuutta ja mukautumista, sekä henkilöstön kohdalla erityistaitoja ja koulutusta. Erilaistuva väestö nähdään strategian pohjalta voimavarana ja haasteena, ja katsotaan ikääntymisen muotoutuvan mm. sukupuolen, työuran, rodun ja etnisen taustan sekä perherakenteen pohjalta hyvinkin yksilöllisesti. Tällaisen näkemyksen valossa todetaan, etteivät ns. massapalvelut enää toimi. (Ihmiseltä ihmiselle – arki mahdollisuutena 2002, 5–6.) Tavoitteiden kohdalla mainitaan ikääntyneiden paluu- ja maahanmuuttajien sekä etnisten vähemmistöjen edustajien monipuolisten palvelujen mahdollistaminen osana palvelujärjestelmää ja monikulttuurisen toiminnan kehittäminen yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa. (Ihmiseltä ihmiselle - arki mahdollisuutena 2002, 17.) Kaupunki onkin tehnyt jonkin verran yhteistyötä Hervannassa sijaitsevan Kansainvälisen Naisten Tapaamispaikan (Naistarin) kanssa.

3.1.1. Kotihoito

Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen palvelukokonaisuutta nimitetään kotihoidoksi. Siihen lukeutuvat kotisairaanhoido, kotipalvelut, kotipalvelun tukipalvelut ja omaishoidon tuki. Kotihoitoa voidaan järjestää säännöllisenä, jolloin asiakas saa kotihoidon palvelua vähintään kerran viikossa, tilapäisenä, jolloin palvelua tarjotaan harvemmin kuin kerran viikossa, tai satunnaisena, jolloin asiakas tilaa kertaluonteisesti kotihoidon palvelua. (Ihmiseltä ihmiselle – arki mahdollisuutena 2002, 26.)

Jos palveluja tarjotaan useammin kuin kerran viikossa, on laadittava asiakaskohtainen palvelu- ja hoitosuunnitelma. Suunnitelma laaditaan yhdessä asiakkaan ja tämän läheisten kanssa. (Ihmiseltä ihmiselle – arki mahdollisuutena 2002, 26.) Kun ikääntynyt maahanmuuttaja on Tampereen kaupungin ulkomaalaistoimiston asiakkaana ja tarvitsee apua, tehdään palvelu- ja hoitosuunnitelma yhdessä asiakkaan, kotihoidon työntekijän/työntekijöiden ja ulkomaalaistoimiston sosiaalityöntekijän kanssa. Tarvittaessa apuna käytetään asioimistulkkia. (Keskustelu sosiaalityöntekijä Maarit Hopiavuoren kanssa.) Ongelmaksi muodostuvatkin ne henkilöt, jotka eivät ole ulkomaalaistoimiston asiakkaita eikä heillä ole kontakteja auttaviin tahoihin, mutta tarvitsisivat kotihoidon palveluja. Osaavatko nämä ihmiset hakeutua kotihoidon asiakkaiksi?

Kotipalvelu koostuu avustamisesta erilaisissa arkipäivän toiminnoissa kuten peseytymisessä, vaatehuollossa, ruoanvalmistuksessa, lääkkeiden ottamisessa. Lisäksi avuste-

taan insuliinin pistossa, apteekkikäynneissä, avanteiden ja säärihaavojen hoidossa ja katetroinneissa ym. asiakkaan omassa kodissa. Kotipalvelun työntekijät ovat koulustaustoiltaan kodinhoitajia, lähihoitajia tai kotiavustajia. Kotisairaanhoidoa puolestaan annetaan niille, jotka eivät sairauksiensa vuoksi kykene käyttämään kodin ulkopuolisia terveystalvuuja. Neuvoja ja apua tarjotaan mm. diabeteksen, verenpaineen, säärihaavojen tai avanteen hoidossa, apteekkikäynneissä, reseptien uusimisessa sekä lääkkeiden oton seurannassa. Palvelua on tarjolla myös iltaisin ja öisin. Kotisairaanhoidoa antavat ovat koulutukseltaan terveydenhoitajia, perushoitajia tai lähihoitajia. Tulevaisuuden kotihoitohenkilöstö on koulutukseltaan lähihoitajia, joiden tehtäväalue on kotipalvelun ja kotisairaanhoidon piirissä samankaltainen. (Keskustelu kotipalveluohjaaja Liisa Klemetin kanssa.)

Kotipalvelun tukipalveluihin kuuluvat turva-, ateria-, vaatehuolto-, siivous-, kylvytys-, kuljetus- ja saattajapalveluja sekä sosiaalista kanssakäymistä edistäviä palveluja. Tukipalvelut ovat joko kunnan itse tuottamia tai ostopalveluna tuotettuja palveluita. (Ihmislta ihmiselle – arki mahdollisuutena 2002, 26–27.)

3.1.2. Asumispalvelut ja palvelukeskustoiminta

Tampereen kaupunki tarjoaa asumispalveluja palvelukodeissa yhteistyössä useiden järjestöjen kanssa. Palvelukodit tarjoavat sopivan asunnon ja tarpeelliset palvelut niille, jotka eivät enää selviä omassa kodissaan, mutta eivät ole vanhainkodin tai sairaalahoidon tarpeessa. Palvelukodeissa on yhden tai kahden hengen ruokakunnille sopivia asuntoja, ja näiden ohella ryhmäkotityyppisiä asuntoja.

Kaupungin palvelukeskusten palvelut on tarkoitettu kaikille yli 50 vuotta täyttäneille eläkeläisille. Palvelukeskuksissa järjestetään monipuolista virkistys- ja harrastustoimintaa, kuntouttavaa toimintaa sekä ateriapalvelua ja muita tukipalveluita mm. kylvytyspalveluita. Palvelukeskus voi toimia myös palvelukodin yhteydessä.

3.1.3. Omaishoidontuki

Omaishoidontuki on ikääntyneen, vammaisen tai sairaan henkilön kotona tapahtuvan hoidon turvaamiseksi myönnettävää hoitopalkkiota tai palveluja. Omaishoidon tuki määritellään hoidettavan hoito- ja palvelusuunnitelmassa, ja sitä voidaan hakea ja

myöntää joko rahana tai palveluina. (Ihmiseltä ihmiselle – arki mahdollisuutena 2002, 27.)

Tampereen ja Hervannan alueella maahanmuuttajia on omaishoidontuen piirissä vain muutamia. Ongelmana on ollut hoitoisuuden riittämättömyys, joka on aiheuttanut hakemusten hylkäämisiä. (Keskustelu johtavan kotipalveluohjaaja Irja Keinosen kanssa.) Koska maahanmuuttajat ovat kuitenkin hyvin halukkaita hoitamaan ikääntyneet kotona, voisi olettaa, että ajan saatossa ikäihmisten hakemusten määrä omaishoidontukeen kasvaa. Tämä vaatisi jonkin verran laajempaa tiedottamista ja kertomista tällaisesta mahdollisuudesta.

”Moni omaistaan hoitava kokee olevansa kovin yksin”, kirjoitetaan Kelan sanomissa (Kela 4/2003). Kun omaishoitajana on maahanmuuttaja, riski yksinäisyyteen ja huonoon kielen oppimiseen on entistä suurempi. Sosiaalisten suhteiden määrä minimoituu, kun jäädään kotiin, etenkin jos ensin on oltu lasten kanssa kotona ja sen jälkeen huolehditaan ikääntyvästä. Ratkaisu ei toki ole ikääntyvän hoitaminen muualla, vaan pikemminkin omaishoitajan huomioiminen tässä kentässä virkistystä tarjoten.

Verkon vapaaehtoistyö Hervannassa pitää yllä diakoniatyön ja Omaishoidontukitoimiston kanssa omaishoitajaryhmää. Ryhmä on avoin myös sellaisille, jotka eivät nauti omaishoidontukea. Kokoontumisia on kuukausittain, lisäksi järjestetään virkistyspäiviä ja retkiä. Virkistyspäiviin on osallistunut läheisiään hoitavia vietnamilaisia. Osallistuminen omaishoitajille mahdollistuu Verkon vapaaehtoisten toimiessa tällöin ”kotimiehinä”. Kotimiesapua on pyydetty myös kielikurssin ajaksi, muutamaksi tunniksi kerrallaan, kerran tai kaksi viikossa. (Keskustelu vapaaehtoisohjaaja Riitta Kraatilan kanssa.)

3.1.4. Maahanmuuttajat ja kaupungin palvelut

Tampereella on hiljattain valmistunut (24.11.2003) selvitys maahanmuuttajien suhtautumisesta kaupungin palveluihin. Selvityksessä mielipiteitä palveluista kartoitettiin 219 vastaajalta. Vastaajista ikääntyneisiin (65+) lukeutui vain alle 5 %, joten ikääntyneiden osalta ei tuloksia voida pitää yleistettävänä. Vanhusten palveluista kysyttäessä olivat vastaajat keskimäärin tyytyväisiä, suurin osa heistä oli kuitenkin niin nuoria, ettei heillä ollut ikääntyville suunnatuista palveluista kokemusta. (Korpi-Salmela, K.

& Nyrhinen, M. 2003, 5, 27–28.) Vaikka selvityksiä ikääntyneiden tarpeista tehdään, jää tämä ryhmä usein kaukaiseksi eikä heidän ajatuksiaan saada kuuluville. Kuitenkin on selvää, että heidän piirissään apua tarvitaan. Usein maahanmuuttajataustaiset ikäihmiset ovat hoitoon hakeutuessaan huonompikuntoisia kuin kantaväestö. Vastaus tällaiseen ongelmaan voisikin olla ehkäisevissä kotikäynneissä.

Ehkäisevät kotikäynnit ovat Suomessa uusi, kehitteillä oleva toimintamuoto. Niiden avulla pyritään aktivoimaan ikääntyneen omia voimavaroja ja auttamaan toimintakyvyn säilyttämisessä mahdollisimman pitkään. Lisäksi ennakoidaan ikääntyneen avun tarve, luodaan turvallisuutta, annetaan ohjeita ja neuvoja aktiviteeteista ja tukimahdollisuuksista sekä arvioidaan asunnon muutostyöt. Kotikäyntejä tekevät sairaanhoitajat, sosiaalityöntekijät, toimintaterapeutit ja fysioterapeutit. Kokemukset niistä ovat hieman ristiriitaisia, osassa kokeiluja ne on todettu hyödyttömiksi. (Häkkinen, H. 2002, 23-24.)

Tanskassa ehkäiseviä kotikäyntejä on tarjottu vuodesta 1996. Kokemukset ovat olleet positiivisia: mm. sairaalajaksot ja lääkärisäkäynnit ovat vähentyneet ja pitkäaikaiseen laitoshoitoon siirtyminen on myöhentynyt. Ruotsissa kokeilu ehkäisevistä kotikäynneistä on alkanut vuonna 2001. Tulokset osoittavat, että ikääntyneiden hoidon tarve on kotikäyntien avulla pystytty toteamaan aiemmin. Ehkäisevät kotikäynnit ovat myös lisänneet ikääntyvien turvallisuuden tunnetta sekä vähentäneet hoidon tarvetta. Ruotsissa ehkäiseviä kotikäyntejä on kokeiltu myös ikääntyneille maahanmuuttajille. Kokemukset ovat olleet sekä ikäihmisten terveyttä ja hyvinvointia tukevia, että jääneet vastaamatta ikäihmisten tarpeisiin kielitaidon ollessa esteenä. (Häkkinen, H. 2002, 97–98.)

3.2 Kuka palveluja saa ja kuka niitä tarvitsee

Toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä ovat niin fyysiset, psyykkiset kuin sosiaaliset tekijät. Tähänastista fyysistä toimintakykyä arvioivan mittarin rinnalle on Helsingin sosiaalivirastossa kehitelty Arjessa selviytymisen profiili. Tällä pyritään kartoittamaan sosiaalista toimintakykyä ja tarkentamaan ikääntyneiden palvelutarvetta kokonaisvaltaisesti. Kotona asumisen voi tehdä hankalaksi muukin kuin heikko fyysinen toimintakyky. Tällaisiin sosiaalista toimintakykyä arvioiviin mittareihin sisältyy elinolosuhteisiin liittyviä epävarmuustekijöitä, jotka vaikuttavat tilastolliseen arviointiin. Arjessa

selviytymisen profiilissa on kahdeksan osiota. Osioiden pisteytyksen avulla hahmotetaan, missä asioissa asiakas tarvitsee apua ja missä hän selviytyy. Koska vanhustenhoidon tavoite on, että ikäihmiset asuisivat omissa kodeissaan mahdollisimman pitkään, täytyisi arkielämässä selviytymisen lähtökohtana olla moninaiset toimintakyvyttömyyttä aiheuttavat tekijät. Arjessa selviytymisen profiili on tarkoitettu ikääntyvien kanssa työtä tekevien sosiaali- ja kotihoidon työntekijöiden käyttöön. (Rautio, M. & Tolkki, P. 2003, 27.)

4. Hervanta

4.1 Asukasrakenne

Kuluneena syksynä (2003) Hervanta oli esillä runsaasti, vietettiin Hervannan 30-vuotis –juhlaviikkoa. Tämä ”Suomen parhaaksi lähiöksi” mainittu alue sai runsaasti myönteistä julkisuutta. Hervanta on alueena hyvin monimuotoinen. Teknillinen korkeakoulu on houkuttellut huipputason osaamista sekä alan opiskelijoita alueelle. Toisaalta aluetta rasittaa korkeat työttömyysluvut, osin alhainen tulotaso sekä korkea maahanmuuttajien määrä. Nämä asiat ovatkin olleet perusteena Hervannan pääsyyllä mukaan EU-Tavoite 2 kehittämissuunnitelmaan.

”Suomessa on paljon maahanmuuttajia, paljon enemmän kuin muissa Euroopan maissa” totesi eräs maahanmuuttajanainen. Haastattelun kuluessa ymmärsin, että hän vietti suurimman osan ajastaan Hervannassa, hoitaa asiansa siellä, vie lapsensa monikulttuuriseen päiväkotiin, opiskelee ja asuu siellä. Tämä kommentti kertoo kuitenkin paljon Hervannan monikulttuurisuudesta ja sen harhaanjohtavuudesta yleistettäessä asia koko Suomeen tai edes Tampereeseen. Hervannan 7.8 % määrä maahanmuuttajia erottuu siis sängen selvästi Tampereen 2.8 % lukemasta. (Tilastokeskus 2002.)

Taulukko 2. Vertailua Tampereen kaupungin ja Hervannan kaupunginosan kesken (Tilastokeskus 2002)

	Hervanta	Tampere
asukasluku	20 504	197 853
ulkomaalaisia	1 603	5 449
yli 65-vuotiaita ulkomaalaisia	87	285

Maahanmuuttajat kaipaavat omiensa läheisyyttä ja parhaiten viihdytään siellä, missä oman yhteisön jäseniä ja perheitä on lähellä. Sosiaalisen elämän mahdollisuudet sekä turvallisuus kasvavat olennaisesti sen mukaan kuinka lähellä sukulaiset ja ystävät asuvat. Pakolaisten asuttamispolitiikassa on eri syistä pidetty hyvänä hajauttamista, ja sitä on jopa pidetty kotoutumisen kannalta edullisena vaihtoehtona. Tämä käsitys on tuonut mukanaan lukuisia ongelmia, aina lasten äidinkielen opetuksesta lähtien. Ikäihmisten osalta elinympäristön pitäisi ehdottomasti olla sellainen, että läheiset asuvat lähellä. (Valtonen, K. 4. 1997, 27.) Tältä kannalta katsottuna Hervanta näyttäytyy ihanteellisena paikkana asua. Vaikka maahanmuuttajia pyrittäisiinkin asuttamaan muualle, ajan saatossa he usein hakeutuvat Hervantaan.

TAULUKKO 3. Hervannan suurimmat ulkomaalaisryhmät kansallisuuden mukaan 31.12.2002 (Tilastokeskus)

kansallisuus	lukumäärä
Venäjä	361
Vietnam	184
Viro	125
Kiina	89
Afganistan	78
Irak	68
Romania	51
Iran	46
Jugoslavia	45
Bosnia- Herzegovina	41

4.2 Verkostoitunut Hervanta

Hervannan alueella on runsaasti erilaisia hankkeita, projekteja ja yhdistyksiä. Kartoitin sellaiset tahot, joiden kanssa olisi syytä tämän selvityksen puitteissa olla tekemisissä ja vierailin niissä. Eri toimijat tiesivät toisistaan ja tekemisistään paljon, Hervanta on siis tässä suhteessa hyvin verkostoitunut.

4.2.1. Evankelisluterilaisen seurakunnan piirissä tapahtuva maahanmuuttajatoiminta

Tampereen evankelisluterilainen seurakuntayhtymä on diakoniatyön puitteissa tehnyt ulkomaalaistyötä. Syksyllä 1998 perustettu Kirkontupa Tampereen keskustassa auttaa ikääntyneitä inkeriläisiä kotoutumaan. Kirkontuvalla kokoontuu viikoittain ikääntyneiden inkeriläisten keskustelu- ja virkistyskerho. Kävijät tulevat eri puolilta kaupunkia, Hervannasta käy kymmenkunta henkeä. Yhteensä kerholaisia on noin 40 ja kerhon kielenä on suomi. Kerhossa vietetään mm. perinneruokapäiviä ja annetaan terveysneuvontaa, tehdään retkiä ja leireillään. Toimintaan kuuluvat myös diakonia-avustajan tekemät kotikäynnit. (Kuusi, U. & Raitanen, A. 2000, 34.) Luterilaisella kirkolla on jonkin verran toimintaa myös Hervannan alueella. Heidän tiloissaan toimii mm. äiti-lapsi-kerho ja kokkikursseja järjestetään. Lisäksi tehdään kotikäyntejä, joiden piirissä on sekä perheitä että ikäihmisiä, pääasiassa inkerinsuomalaisia.

4.2.2. Maahanmuuttajien yhdistykset

Tampereen alueella toimii noin kymmenkunta maahanmuuttajien yhdistystä, mutta toimintoja ikäihmisille on rajoitetusti. Bosnialaisyhdistys kokoontuu Hervannassa viikoittain ja heillä on vanhuksille suunnattua toimintaa sekä kaikille yhteistä leiritointia. Yhdistys tekee yhteistyötä Hervannan evankelisluterilaisen seurakunnan kanssa. Kuulopuheena sain tietoja myös vietnamilaisten yhdistyksestä, mutta sellaista ei kuitenkaan ole rekisteröityneenä.

4.2.3. Kansainvälinen Naisten Tapaamispaikka

Kansainvälinen Naisten Tapaamispaikka (Naistari) on perustettu 1995. Se on osa Settlementti Naapurua. Naistari sijaitsee Hervannassa keskeisellä paikalla, ja se tarjoaa kielikurssien lisäksi muutakin toimintaa maahanmuuttajille. Naistari on paikkana miellyttävä, sinne voi myös mennä vain käymään osallistumatta mihinkään toimintaan aktiivisesti. Joitakin ikäihmisiä käy Naistarilla päivittäin ja he kokevat sen turvalliseksi paikaksi, jossa heistä ollaan myös kiinnostuneita. (Keskustelu Naistarin aluetoiminnan päällikkö Kirsti Viljasen kanssa.) Naistarin työntekijät ovat selvästi sitoutuneet työhönsä ja sitä tehdään yksilöllisten tarpeiden mukaan, välittömän ja ymmärtäväisen ilmapiirin vallitessa.

4.2.4. Herpertti

Osa Tampereen kaupungin Hervannassa toteutettavaa EU - Tavoite 2 -ohjelmaa on Herpertti -hanke. Herperstin tavoitteena on kehittää ikääntyneiden kotikeskeisiä palveluja ja parantaa palveluketjujen hallintaa, joiden avulla myös kotihoidon palveluprosessit kehittyvät. Oleellisena osana on tietoteknologian hyödyntäminen. Hanke on tehnyt yhteistyössä Hervannan apteekin kanssa tämän kotisivuille kotihoidon työntekijöiden ja maahanmuuttajien käyttöön helppolukuista tietoa tietyistä ikäihmisten yleisimmin tarvitsevista lääkkeistä suomen kielen lisäksi englannin, venäjän ja vietnamin kielellä. ("Mitenkä yleensä käytännön työssä tällaista tarvitaan" 2003, 4, 29.)

4.2.5. Santra

Hervannassa toimii Tampereen Vanhuspalveluyhdistys ry:n Santra- neuvontapalvelu, joka on Herpertti -projektin osahanke. Santran toiminnot on suunnattu ikäihmisille. Santran toiminta on hyvin monipuolista. Se tarjoaa ikäihmisille henkilökohtaista palveluohjausta ja asiantuntija-apua sekä järjestää erilaisia seminaareja ja teematuokioita. Ikääntyneitä maahanmuuttajia ei Santralla ole ollut asiakkaina. (Keskustelu Taina Alasen ja Tuija Vadenin kanssa.)

4.2.6. Verkko - vapaaehtoistoimintaa

Yhdessä Selviytymisen Tuki ry:n osana toimii Hervannassa Verkon vapaaehtoistoiminta. Sen toimintoihin kuuluvat kotimiesapu, kerhojenohjaus, ulkoilu-, asiointi- ja lääkäri- ja lääkärissäkäyntiapu hervantalaisille ikäihmisille ja vammaisasiakkaille. Ikääntyviin maahanmuuttajiin kontakteja oli vielä vähän. Hervannan kotihoidolta tulleeseen pyyntöön kotimiesavusta on vastattu ja annettu kotimiesapua mm. iranilaisperheeseen muutamia kertoja. Yhteistyötä on tehty maahanmuuttajayhdistysten kanssa järjestäen erilaisia tilaisuuksia talkoovoimin. Lisäksi Verkko tekee yhteistyötä Keinupuiston palvelukeskuksen, Kuurosokeiden palvelutalon, Invalidiliiton palvelutalon Tupien sekä ikäihmisiin kohdistuvien kehittämishankkeiden kanssa. (Keskustelu vapaaehtoistyönohjaajan Riitta Kraatilan kanssa.)

4.3 Selvityksen yhteistyökumppanit

4.3.1. Tampereen Vanhuspalveluyhdistys ry

Tampereen Vanhuspalveluyhdistys on perustettu vuonna 1969 ikääntyvien ihmisten tueksi. Yhdistys tarjoaa kokonaisvaltaisia asumis- ja tukipalveluja. Palvelut tuotetaan yhteistyössä muiden sidosryhmien kanssa huomioiden asiakkaan yksilöllisyys ja valinnanvapaus. Yhdistys omistaa Tampereella viisi palvelutaltoa ja 20 tukiasuntoa.

Keinupuiston palvelukeskus

Hervannassa sijaitsevassa Keinupuiston palvelukeskuksessa toimii yksi Tampereen Vanhuspalveluyhdistys ry:n palvelukodeista. Palvelukodissa on 15 asukkaan ryhmäkoti ja 13 palveluasuntoa. Keinupuiston palvelukeskuksessa on myös 50 Tampereen Kotilinnasäätiön eläkeläisasuntoa. Keinupuisto toimii alueellisena palvelukeskuksena tamperelaisille eläkeläisille. Palvelukeskuspalvelut tuottaa Tampereen Vanhuspalveluyhdistys ry. Sekä asumispalveluista että palvelukeskustoiminnasta on ostopalvelusopimus Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Keinupuisto on ollut toiminnassa vasta vuoden verran. Henkilöstö on osittain uutta ja tilat uudet. Hoitohenkilöstöä Keinupuistossa on 14. Henkilöstö on taustaltaan sairaanhoitajia tai lähi-/kodinhoitajia ja heidän työnsä on luonteeltaan kolmivuorotyötä. Keinupuistossa työskentelee myös ravintola- ja siivoushenkilökuntaa sekä yksityisiä yrittäjiä. (Keskustelu palvelujohtaja Satu Laitisen kanssa.)

Selvitystä tehdessäni oli palvelukeskuksessa harjoittelijoina kaksi afrikkalaistaustaista lähihoitajaopiskelijaa. Sekä työntekijät että asiakkaat ottivat heidät erittäin hyvin vastaan. Toinen harjoittelijoista tekee parhaillaan sijaisuuksia palvelukeskuksessa. (Keskustelu palvelukodin johtaja Helena Tullisen kanssa.)

4.3.2. Kotihoito 2005 -hanke

Kotihoito 2005 -hanke on Pirkanmaan ammattikorkeakoulun toteuttama koulutus- ja kehityshanke, jonka tavoitteena on kehittää kotihoidon palveluketjua toimimaan saumattomasti ja asiakaslähtöisesti. Kotihoitoon suunnatulla koulutus- ja kehittämistoiminnalla pyritään auttamaan asiakasta selviytymään arkipäivän toiminnoistaan omassa kodissaan mahdollisimman kauan ja turvallisesti. Tavoitteen saavuttamiseksi hankkeen piirissä on toteutettu kotihoitohenkilöstön koulutusta mm. tiimityöstä, terveys-

teknologiasta ja tietotekniikasta sekä kotihoidon asiakkaiden erityistarpeista. Kotihoito 2005 -hanke on kotihoitohenkilöstölle suunnatun koulutuksen kautta tukenut Herpertti -projektin toteuttamaa mobiilipilottia Hervannassa. Henkilöstöä on myös valmennettu verkkoyhteistyöhön ja eri palvelutuottajatahojen välistä yhteistyötä on kehitetty. Koulutus- ja kehittämistoiminta kokoaa yhteen kotihoidon palveluketjun eri toimijoita julkiselta, yksityiseltä ja kolmannelta sektorilta. Mukana hankkeessa on myös omaishoitajia ja vapaaehtoistyöntekijöitä. Hankkeen sisältö ja koulutusteemat ovat muotoutuneet mukana olevien kuntien ja organisaatioiden tarpeista. (Keskustelu projektipäällikkö Tarja Heinosen kanssa.)

Hanke kuuluu Länsi-Suomen tavoite 2 -ohjelmaan, sitä toteutetaan Tampereen Hervannassa sekä Ylä-Pirkanmaalla. Mukana hankkeessa on kotihoito- ja hyvinvointipalveluja tuottavia toimijoita niin julkiselta, yksityiseltä kuin kolmanneltakin sektorilta. Hanketta rahoittavat Euroopan sosiaalirahasto ja Länsi-Suomen lääninhallitus. (Keskustelu projektipäällikkö Tarja Heinosen kanssa.)

Hervannan kotihoito

Hervannan kotihoitohenkilöstö koostuu 50 työntekijästä. Heidän työpäivänsä rakentuu pääasiassa kotihoidosta, jota tehdään ikäihmisten omissa kodeissa. Työ on luonteeltaan vuorotyötä ja apua on mahdollista saada ympäri vuorokauden. Yöhoidosta ei kuitenkaan vastaa Hervannan kotihoitohenkilöstö. Henkilöstö on jakautunut viiteen erilliseen tiimiin. Tiimeillä on omat vetäjänsä ja ne kokoontuvat viikoittain pohtimaan työhön liittyviä asioita. Osana avohoitoa alueella toimivat Venlan ja Vilpun –tuvat tarjoavat ruokailu- ja virkistystoimintaa, retkiä ja kerhoja. Jokunen maahanmuuttajakin on kerhoihin löytänyt. Tuvilla ikäihmisillä on mahdollisuus tavata toisiaan arkisin ja osallistua tupien toimintoihin. (Keskustelu palveluesimies Leila Mäkisen ja kotipalveluohjaaja Liisa Klemetin kanssa.)

5. Kyselylomakkeiden ja haastattelujen tuloksia

Tähän selvitykseen haastattelin kolmea eri kohderyhmää: tulevia ikääntyviä maahanmuuttajia, ikääntyneitä maahanmuuttajia ja hoitohenkilöstöä. Myös ravitsemushenkilöstö oli haastateltavana. Lisäksi hoitohenkilöstön, ravitsemushenkilöstön ja siistijöiden täytettävänä olivat kyselylomakkeet (LIITE 1). Ikääntyvien maahanmuuttajien

haastatteluja kutsun ennakoiviksi haastatteluiksi. Niiden avulla oli tarkoitus selvittää tämän ryhmän ajatuksia ja toiveita omasta tulevaisuudestaan. Ikääntyneiden kohdalla pääasiallinen tavoite haastatteluissa oli nykytilanteen kartoituksen ohella selvittää heidän mahdollisia kokemuksiaan kotihoidosta. Hoitohenkilöstön haastatteluilla oli lähinnä kyselylomaketta täydentävä funktio. Pääpaino oli henkilöstön tämänhetkissä valmiuksissa kohdata ikääntyvät maahanmuuttajat työssään sekä koulutuksellisiin kysymyksiin liittyvissä näkökohdissa.

5.1 Ikääntymisen ennakoiminen

Tarkoitukseni oli kartoittaa ns. ennakoivia ajatuksia ikääntymisestä. Haastateltavanani oli seitsemän henkilöä, jotka edustivat kuutta eri kansallisuutta (Irak, Kolumbia, Pakistan, Palestiina, Viro, Venäjä). Tehtävä oli huomattavasti ennakko-oletustani vaativampi ja toteutui huomattavasti nopeammin kuin olin ajatellut. Täytyi olla hyvin varovainen kysyessä ikääntymisestä, ettei vastaaja ajatellut minun nimittävän häntä itseään ikäihmiseksi. (Tässä seurasin omaa länsimaista ajattelua.) Usein en tahtonut tulla lainkaan ymmärretyksi vaan minulle vastattiin: ”*En minä vielä ole vanha.*” Kysymys kuuluikin: ”*Sitten kun olet 80-vuotias?*” Tähän kysymykseen sain usein vastauksen: ”*En minä enää silloin elä.*”

Yleisin vastaus kysymykseeni ikääntymisestä Suomessa, oli: ”*Minä menen omaan maahan.*”

On hyvin vaikea sanoa, millaisia ajatuksia tällaisen vastauksen takana on, mutta kaipuu oman kulttuurin piiriin oli vahva. Eräs vastaajista oli melko hämmäntynyt kysymyksestä. Ensin hän vastasi kuten yllä, mutta alkoi uudelleen pohtia asiaa. Lapset olivat Suomessa, kävivät koulua, osasivat kieltä, hän ei oikeastaan osannutkaan vastata, hän oli hyvin hämmäntynyt ja jonkin verran surumielinen. Yhdelle vastaajista hämmennystä aiheutti perheen tämänhetkinen tilanne. Nainen oli yksin Suomessa, mies ja lapset lähtömaassa.

Vastaus kysymykseeni oli uskoakseni riippuvuussuhteessa onnistuneeseen kotoutumiseen. Vastattiin sen mukaisesti miltä olo nyt tuntui. Jos kotimaassa oli paluun kannalta mahdoton tilanne, ajateltiin ja toivottiin sen muuttuvan vuosien saatossa. Vastaajilla oli myös pelko oppimansa suomen kielen unohtamisesta ikääntymisen myötä.

Vastaajat myönsivät tarvitsevänsä ikääntyessään perusapua, monet kuitenkin turvautuivat lapsiinsa ja sanoivat heidän auttavan. Toisaalta tiedostettiin suomalaisen yhteiskunnan tapa hoitaa ikäihmisiä ja se aiheutti ristiriitaisia tunteita: ”*Jos minun lapseni tulee kuin suomalainen, sitten täytyy saada muu apu.*” Tätä toteamusta ei sanottu hymyilevin kasvoin ja sen pohtiminen aiheutti huolestumista.

Keskustelu tulevasta ikääntymisestä kääntyi useasti myös leskeyteen, elämään puolison kuoltua. Tämän näkökohdan tullessa esiin, asia monimutkaistui jonkin verran. Mietittiin hautaamiseen liittyviä asioita, kuten mihin haluaa tulla haudatuksi. Mitään selkeitä vastauksia ei tullut ja asiaa pidettiin kaukaisena tulevaisuuden ongelmana.

Kolumbialainen nainen pitää mahdottomana vanheta Suomessa. Suomalaisten tapa elää eristäytyneinä, ilman suuria sukulaisverkostoja kauhistuttaa tätä vastaajaa: ”*If my parents come here, they will die.*”

Varsinaisia toiveita ikääntymisen suhteen ei ollut, eivätkä haastateltavat osanneet esittää ratkaisuja oman itsensä varalle. Erilaisia näkökulmia pikemminkin hieman ”maiteltiin”, kuin tunkeuduttiin syvälle pohdiskelemaan. Ehkä asia oli liian arkaluontoinen ja ahdistusta herättävä.

5.2 Ikääntyneiden haastattelut

Haastateltavina oli yhteensä 13 ikääntynyttä maahanmuuttajaa. Heistä vain kaksi oli miehiä. Haastateltavat edustavat viittä eri kansallisuutta. Afgaaneja, venäläisiä ja virolaisia oli kaksi, vietnamilaisia yksi ja inkeriläisiä paluumuuttajia kuusi. Koska haastateltavien lukumäärä on pieni, on mukana anonymiteettiongelma. Osa haastateltavista saatetaan tunnistaa helposti, ja sen vuoksi en käytä heidän nimiään lainkaan. Nauhuria käytin osassa haastatteluista, muutoin muistiinpanovälineitä.

5.2.1. Kaksi afgaaninaista.

Molemmille haastateltaville toimi tulkkina heille tuttu henkilölle. Ensimmäinen haastateltava on ollut Suomessa viisi vuotta ja asunut tuona aikana Kaukajärvellä ja Hervannassa. Hän ei ole kiinnostunut Tampereesta muutoin, tuntee vain Kaukajärven ja Hervannan alueet. Nainen kokee, että Hervanta on sopivan pieni alue, siellä osaa liikkua. Nainen on yli 70-vuotias. Hän ei osaa lukea eikä kirjoittaa. Nainen asuu tyttärensä

sä ja tämän lasten kanssa. Hän haluaisi kuitenkin oman asunnon, sanoo että lapsenlapset soittavat musiikkia liian kovaa. Muut naisen lapset asuvat eri maissa. Nainen tuntee itsensä surulliseksi ja levottomaksi, kaipaa lapsiaan ja sanoo ettei osaa keskittyä: tekee hetken yhtä asiaa ja taas vaihtaa, istuu hetken ja nousee. Haastattelun aikana hän kuitenkin istuu ja puhuu. Perheen ulkopuolisia ihmisiä hän tapaa pääsääntöisesti vain käydessään Naistarilla.

Tytär hoitaa äitinsä asiat. Kun kysyn kotihoitoon liittyviä kysymyksiä, nainen vastaa vain että hoitoa tarvitsee, täytyy hoitaa. Hän ei ilmeisestikään ihan kokonaan ymmärrä mistä on kysymys kotihoidossa tai palvelukeskuksessa, vaikka tulkki koettaakin pyynnöstäni kysyä asiaa monella tavalla. ”*Jos afgaanivanhuksia tulisi Hervannan palvelukeskukseen, mitä työntekijöiden pitäisi tietää?*” Vastaus on edelleen sama: ”*hoitaa*”. Kun kysyn: ”*Jos minä menisin hoitamaan ikääntynyttä afgaania kotiinsa, mitä minun olisi hyvä huomioida, hänen kulttuuristaan?*” Vastaus on jälleen: ”*hoitaa, hoitaa*”. Kysyn sitten konkreettisesti: ”*Tekisinkö hänelle suomalaista ruokaa?*” ”*Ei, ei*” vastaa nainen. ”*Aina pitää olla omaa ruokaa*” ja nauraa.

Toinen haastateltavana oleva afgaaninainen käy myös usein Naistarilla. Hän asuu miehensä kanssa Hervannassa, lapset ovat työssä. Kontakteja suomalaisiin on jonkin verran. Nainen suhtautuu melko valoisasti elämäänsä. Kotihoitokysymykseen hän vastaa: ”*Lapset hoitavat.*”

Nainen ymmärtää jonkin verran suomea ja osaa vastata yksinkertaisiin kysymyksiin. Hän on tyytyväinen elämäänsä Hervannassa: ”*On pakko olla kun Afganistanissa on aina sota.*” Nainen on ehkä hieman ärtynyt kysymyksestäni kuka hoitaa sitten kun apua tarvitset, kysymys on ilmeisesti hänen kulttuuristaan katsottuna melkoisen ominainen.

5.2.2. Kaksi venäläistä ja kaksi virolaista naista

Venäläinen nainen tarvitsee kotiapua. Helpottaakseen ymmärrystä, nainen säilyttää tyhjät pakkaukset ja niitä näyttämällä saa kaupasta tarvitsemaansa ruokaa. Kommelukuksiakin on sattunut: ”*Kaupasta piti tuoda iso pussillinen sipulia, niin tuotiin tomaatteja.*”

Ikää on jo 80 vuotta eikä kielitaitoa juurikaan, Suomessa hän on asunut 9 vuotta. Hän haluaisi takaisin, hän kaippaa Venäjälle, mutta kertoo ettei siellä ole fyysiset olot niin hyvät, ei saa lääkäriä kotiin eikä samanlaisia palveluja. Kun ei ole lapsia lähellä niin ei pärjäisi Venäjällä. Aviomies on ollut paluumuuttaja, mutta on kuollut.

Muilla haastateltavilla ei käy kotiapua, vaan lapset hoitavat heidän asioitaan. Suomen kieltä naiset osaavat heikosti, ja ilman lasten apua tarvitsisivat tukea. Yksi naisista on muita hieman nuorempi, hän käy auttamassa muita.

Naiset kokivat elävänsä väljästi kun asuivat kaksiossa, ja sanoivat yhden huoneen riittävän oikein hyvin. He toivoivat venäläistä ruokaa ja venäläisiä ympärilleen. Ehdotus, joka nostatti pitkän keskustelun, oli ajatus venäläisestä vanhainkodista.

5.2.3. Vietnamilainen nainen

Haastateltavana ollut nainen oli innokas kielikurssilainen. Hän osasi puhua suomen kieltä jonkin verran, mutta ymmärsi enemmän. Tulkkia ei ollut, joten keskustelu oli joiltakin osin melko pinnallista. Nainen oli hyväkuntoinen eikä kaivannut apua. Keskustelussa kotipalveluista ja palvelukeskuksesta hän vastasi: ”*Vietnamissa ei ole vanhainkoteja, vain köyhät menevät sinne, yleensä lapset hoitavat.*” Jos omia lapsia ei ole voidaan ottaa toisen esim. köyhän perheen lapsi huolehdittavaksi. Näin saadaan itselle vanhuudenturva.

Huolestumista aiheutti se, kun kerrottiin meillä olevan myös mieshoitajia. ”*Vietnamissa nainen hoitaa naiset ja mies miehet*”, kertoo haastateltava. Kotihoitokysymykseen nainen vastasi: ”*Lapset hoitaa.*”

5.2.4. Inkerinsuomalaiset

Haastattelutilanne oli jonkin verran levoton, koska omaa tilaa ei ollut, vaan istuimme pöydän ympärillä Kirkontuvan suuressa salissa. Haastateltavina oli kuusi henkilöä. Haastattelemani henkilöt puhuivat lähes poikkeuksetta erinomaista suomea. He käyttivät kieltä hyvin värikkäästi ja monipuolisesti. Lapset asuivat myös Suomessa ja tulevaisuus näytti valoisalta. Ei ollut mitään valittamista, kaikki oli niin hyvin. He olivat saaneet ystäviä kerhossa ja kerho oli heille tärkeä harrastus: ”*Tänne me tullaan joka viikko bussilla Hervannasta*”, kertoivat haastateltavat.

Hyvin saman suuntaiseen tulokseen ikääntyneiden inkeriläisten osalta on tullut syksyllä 1999 saman kerhon kävijöitä haastatellut Anitta Raitanen. Hän mainitsee myös haastateltavillaan olleiden suku- ja perheverkostojen eheyden Suomessa. Kerholaiset kertoivat olevansa tyytyväisiä elämäänsä Suomessa. Hyvää oloa tuottaviksi tekijöiksi listattiin rauhallisuus, hyvä vastaanotto ja hiljaisuus. (Kuusi, U. & Raitanen, A. 2000, 34–35.)

Olen Raitasen toteamusten kanssa samaa mieltä, toisaalta omissa haastatteluissani tulivat hyvinkin voimakkaasti esille myös sotakokemukset ja varsin raaka elämänhistoria. Henkilöt luettelivat menettämiään tuttaviamia ja kertoivat karkotuksesta Siperiaan. Nämä maininnat kertovat elämän ongelmista ja muistojen kovuudesta. Niistä haluttiin puhua ja sillä tavoin lievittää ikäviä muistoja.

Inkerinsuomalaisiin liitetään usein ns. kärsimyshistorian käsite. Käsitteellä viitataan paluumuuttajien kärsimykseen, sen avulla voidaan myös puolustaa omaa suomalaisuutta. Kärsimyshistoriaa voidaan pitää yhtenä inkerinsuomalaisen identiteetin tekijänä. Se on asia, johon kantaväestö suhtautuu hyväksyvästi. (Miettinen, H. 1999, 107–109.)

Nyt oli suuri onni saada asua Suomessa, oli hyvä olla. ”*Meil on Hervannassa hyvä koti. On laitettu kauniiksi, on lämmintä ja avaraa. Hyvä siel on olla.*”

Matka kotiseudulle oli monelle ollut kokemuksena raskas. Kotiseutua ei voitu unohdtaa, sitä muisteltiin kotipaikkana vaikka Suomea ajateltiin kotimaana. ”*Jäi ikävä kun kävi. Kaikki oli rikottu, ei ollut lohduttavaa käydä, ikäviä muistoja vaan, vaikka oli oma kotipaikka.*”

Kuten monissa tutkimuksissa ja selvityksissä on käynyt ilmi, hekin kokivat ongelmalliseksi suomalaisten suhtautumisen. Osa kantaväestöstä kutsui heitä virolaisiksi, tai venäläisiksi, jopa ryssiksi, ja Venäjällä heitä ”haukuttiin” suomalaisiksi.

Haastateltavat eivät tunteneet vielä tarvetta kotiapuun, mutta kun sellainen tarve tulisi sitä otettaisiin vastaan ihan normaaliin suomalaiseen tapaan. Inkeriläiset paluumuuttajat muodostavat näissä vastauksissa oman selkeän ryhmänsä. He haluavat viettää loppuelämänsä Suomessa, ja ovat valmiit mukautumaan suomalaiseen systeemiin, jos

lapset eivät voi auttaa. Asuvat kauempana tai ovat työn vuoksi estyneitä. ”*Jos apua tarvitaan, lapset auttaa.*”

Inkeriläiset ovat innokkaita evankelisluterilaisen kirkon palvelujen käyttäjiä. ”*Joka sunnuntai myö kirkos käyvvää.*” Historiallisista näkökohdista katsottuna luterilaisuus on osa inkerinsuomalaisten identiteettiä. Luterilaisuus on erottanut heitä entisessä kotimaassaan venäläisistä ortodokseista. Vaikka luterilaiset seurakunnat lakkautettiin Venäjällä 1938, uskonnollinen elämä ei sammunut, vaan vuosikymmenten ajan sitä ylläpidettiin salaa. (Takalo, P. & Juote, M. 1995, 17, 20–21.) ”Sua, Jeesus, kiitan ainiaan, kun hädästä mun nostit.” Tämä virsi numero 275 tuli laulutoivomuksena eräältä paluumuuttajalta ja se laulettiin suurella hartaudella.

5.3 Apua ymmärrykseen draamalla

Haastateltavilla ei juuri ollut kokemuksia kotihoitosta eikä palvelukodeista. Tämän asian olin ennakoanutkin, mutta hämmästyin näinkin vaatimattomasta käyttömäärästä. Haastateltavieni joukossa oli kuitenkin sellaisia, jotka turvautuivat lastensa apuun eivätkä ilman sitä olisi tulleet toimeen. He käyttivät myös maanmiehiään apuna arjessa selviytymisessä. Tulevaisuudessa selviämiseksi nähtiin luonnollisena ratkaisuna se, että omat lapset hoitavat. Sitä, että lapset eivät tähän ratkaisuun päätyisi, vaan vaatisivat ikääntyneiltä sopeutumista kotihoitojärjestelmäämme, ei juurikaan haluttu ajatella. Ei myöskään tiedetty, mitä kaikkea kotihoito pitää sisällään. Ainoastaan inkerinsuomalaisten kohdalla asia oli melko selkeä. Ikääntyneet maahanmuuttajat toivovat suomalaisten ikätovereidensa tavoin saavansa ikääntyä turvallisesti omassa kodissaan ja nauttia elämästään - omilla mausteilla.

Erityisesti pakolaistaustaisilla maahanmuuttajilla oli vaikeuksia ymmärtää kotihoito- tai palvelukeskus- käsitettä kokonaisuudessaan. Oli siis sangen vaikea saada ymmärrystä siitä, mitkä kaikki asiat liittyvät kotihoitoon ja kuinka lähelle ihmistä kotihoito jo fyysisestikin tulee. Tämä sama ongelma todetaan Kuusen ja Raitasen raportissa *Ikääntyvät maahanmuuttajat Suomessa*. (Kuusi, U. & Raitanen, A. 2000, 26.) Niinpä koetimme helpottaa asian ymmärtämistä draaman avulla. Naisten Kansainvälisen Tapauspaikan sosiaalityöntekijä osasi tehdä draamaa, ja teimme asiaan liittyvän pienen havainnollistavan esityksen. (LIITE 2)

Yleisönä olleita maahanmuuttajia oli ennen sitä ohjattu aiheeseen keskustelemalla ikääntymisestä heidän omilla kotimaissaan. Välitöntä ns. ahaa -elämystä ei asian suhteen ollut näytöksen jälkeen havaittavissa, mutta jonkinasteista keskustelua se selvästi herätti ja avasi hieman silmiä asian pohtimiselle. Lisäksi selvitimme paikalla olleille millaisia palveluita ikääntyneille on tarjolla.

Esityksen harjoituksissa saatoimme me suomalaisetkin todeta, ettei tällaisen palvelurakenteen ymmärtäminen ole kovin yksiselitteistä. Myöskään usean eri ihmisen vierailu omassa kodissa ei tuntunut ajatuksena mukavalta. Tällaisia ikkunanpesijöiden ja ostokuriiripalveluiden tuottamia sosiaalisia kontakteja kutsuisin tyhjiksi kontakteiksi.

6. Hoitohenkilöstö, ravitsemushenkilöstö ja siistijät

6.1 Kyselylomakkeet ja haastattelut

Tässä selvityksessä kartoitin kotihoitohenkilöstön ajatuksia ja kokemuksia työssään Hervannan kotihoidossa ja Keinupuiston palvelukeskuksessa. Hoitohenkilöstön lisäksi huomioin Keinupuiston ravitsemustyöntekijöiden ja siistijöiden ajatuksia. Hoitohenkilöstöä tavoitin kyselylomakkeella 48 ja haastatteluihin osallistui 18 henkeä. Ravitsemustyöntekijöiden määrä on pieni, viisi henkilöä. Heistä neljä vastasi kyselyyn ja kolme oli haastattelussa. Siistijöitä oli kyselyn täyttäneissä kaksi. Vastausprosentti kyselyihin oli siis melkoisen korkea ja haastatteluihinkin tultiin, vaikka se vaatikin joustavuutta työyhteisöltä.

Seuraavaksi kartoitan hoitohenkilöstön kokemuksia vieraista kulttuureista. Olen yhdistänyt Keinupuiston palvelukeskuksen ja Hervannan kotihoidon tiedot. Viittaan sekä kyselylomakkeissa esille tulleisiin asioihin että haastatteluihin.

6.2 Vieraat kulttuurit arkipäivässä

Hoitohenkilöstölle vieraat kulttuurit näyttäytyvät arkipäivässä. Työpaikkansa ansiosta maahanmuuttajia tulee vastaan monissa erilaisissa arjen tilanteissa kuten kaupassa, asuinalueella liikkeessä ja työmatkoilla. Yleinen haastatteluissa esille tullut kommentti oli: ”*Joka paikassahan niitä näkee.*”

Vastaajista 37 % koki tuntevansa arkuutta kohdatessaan maahanmuuttajia. Arkuus liittyi yleisimmin kielitaitoon ja erilaisiin tapoihin, myös erilainen uskonto mainittiin. ”*Välillä kielitaito voi tehdä tepposensa ja kohtaaminen on sit vähän hankalampaa.*”

Molemmissa työyhteisöissä työskentelee yksi venäläistaustainen lähihoitaja, mutta häntä ei useinkaan mielletty maahanmuuttajaksi. Haastatteluissa, asiasta mainitessani, haastateltavat muistivat hänet ja sanoivat työntekijän sulautuvan niin hyvin joukkoon, etteivät ajatelleet hänen taustaansa. ”*Ai niin, ja yks työkaveri. Sitä ei koskaan ajattele.*”

6.3 Työ ja monikulttuurisuus

Suurimmalla osalla vastaajista (65 %) ei ollut minkäänlaisia kokemuksia vieraista kulttuureista aiemmassa työhistoriassa. Ne joilla kokemuksia oli listasivat kysymykseen, mistä kulttuureista yhteensä 16 eri kulttuuriryhmää. Yleisimpinä mainittiin inkeriläiset, venäläiset ja turkkilaiset. Käsite vieras kulttuuri ymmärrettiin hyvin eri tavoin. Kulttuuriksi oli mainittu erikseen arabit tai muslimit.

Entiseen työhistoriaan liittyvät kokemukset vieraasta kulttuurista olivat usein kokemuksia hoitotyöstä. Joko potilaana tai työtoverina oli ollut maahanmuuttajia. Ongelmana mainittiin kielitaito.

Suurin osa sanoi nykyiseen työhönsä liittyvän kokemuksia vieraista kulttuureista. Osa ei katsonut venäläistaustaisen työtoverin lukeutuvan näihin kokemuksiin, jolloin he vastasivat ei. Osa taas mielsi hänet osaksi kokemustaan. Palvelukodissa lyhytaikaispaikalla oli ollut inkerinsuomalainen paluumuuttaja, joka toisinaan unohti suomen kielen ja puhui tällöin venäjää. Hervannan kotihoidon piirissä oli venäjänkielinen asiakas. Näissä tilanteissa venäjänkielentaitoinen hoitaja oli ollut tarpeen, ja hyväksi koettiin, että sellainen löytyi omasta keskuudesta. Hän tunsi ”talon tavat”.

Yleisesti nämä vielä varsin vähäiset kokemukset vieraista kulttuureista omassa työssä olivat positiivisia. Ongelmia tuotti edelleen kielitaito ja erilaiset tavat. Ikääntynyttä irakilaisnaista käytiin katsomassa ja tarkastamassa, että hänellä oli kaikki hyvin, yhteistä kieltä ei ollut, hoitohenkilöstö kertoi: ”*Mummu puhu, täytyy luottaa että on*

kunnossa.” Paluumuuttajien kohdalla vastaaja totesi: ”Kokemukset myönteisiä, koska he osaavat puhua suomea, ja niin ollen kommunikoinnissa ei ongelmia.”

Kokemuksia nykyisessä työssä oli selvästi eniten inkeriläisistä. Myös venäläiset ja virolaiset mainittiin. Ajateltiin maahanmuuttajien hoitavan itse omat ikääntyneet. *”Musta vaikuttaa, että ne hoitaa vanhukset itse.”*

Ikääntyneiden maahanmuuttajien kohteliaisuuteen kiinnitettiin huomiota, se oli kaikille hyvin positiivinen kokemus. *”Ne on erilailta kohteliaita.” ”Asiakassuhteissa ystävällisempiä.”*

Sanat venäläinen, virolainen ja inkerinsuomalainen menevät haastateltavilla kovasti sekaisin. Monesti he käyttävät sanaa ”venäläinen” ikään kuin yhteisenä kaikille. Ongelmia tuottaa, kun Suomeen on tultu esim. aviomiehen ollessa paluumuuttajan statuksella ja vaimon ollessa ns. ummikko venäläinen. Sitten kun mies on kuollut on se ns. suomalaisuus kadonnut perheestä erityisesti silloin, kun lapsia ei ole tai lapset asuvat Venäjällä.

6.4 Olisiko jotain huomioitava?

Kysymys, olisiko jotain erityistä huomioitavaa ikääntyneen somalialaisen, inkerinsuomalaisen tai Suomessa 20 vuotta asuneen vietnamilaisen kohtaamisessa?, tuotti vastaajille eniten ”tuskaa”. He joutuivat tosissaan miettimään ja helposti olisivat kysyneet, ns. oikeaa vastausta. Sellaista ei ollut saatavilla, vaan piti itse tutkiskella omia ajatuksia. Kysymys oli täysin fiktiivinen eikä vastauksia voinut mitenkään ennakoida. Sen tarkoitus oli luoda konkreettinen tilanne, jossa vastaaja mietti oman ammatillisuutensa valossa suhtautumistaan. Varsinaisessa kyselyssä käytin sanaa somali, mutta selvitystä tehdessäni päädyin somalialainen –termiin, jota myös Marja Tiilikainen on käyttänyt hiljattain ilmestyneessä väitöskirjassaan Arjen islam.

Tähän kysymykseen valitsemani kulttuuriipiirit näyttäytyvät suomalaisille hyvin eri tavoin. Somalialaiset ovat olleet runsaasti mediassa esillä jo heti tultuaan Suomeen 1990-luvun alussa. He ovat kulttuurisesti, fyysisesti, uskonnollisesti ja maantieteellisesti varsin etäisiä suomalaiselle kulttuurille. Inkerinsuomalaiset puolestaan mielle-tään helpommin valtaväestöön kuuluviksi. Toisinaan heikko suomen kielen taito erottaa heitä. Maahanmuuttajistamme inkerinsuomalaisia on valtaosa. Vietnamilaiset taas

ovat tulleet Suomeen jo 70-luvulla. He ovat olleet kaikkein kauimmin maassa, mutta eivät ole olleet kovin näkyvästi esillä. Osa heistä on jo saanut Suomen kansalaisuuden. Tällä hetkellä Hervannan alueella näistä kolmesta suurimman ulkomaalaisryhmän muodostavat inkerinsuomalaiset, toisena tulevat vietnamilaiset ja somalialaisia on vähiten.

6.4.1. Ikääntynyt somalialainen

Ikääntyneen somalialaisen kohdalla vastaajista 76 % päätyi huomioimaan jotakin erityistä. Erityisesti haluttiin huomioida erilaisia tapoja, uskontoon liittyviä asioita, ruokavaliota ja kielitaito. ”*Ottaisin enemmän selvää somalialaisen vanhuksen hoitokulttuurista ym. tavoista.*” ”*Elämänkaari, historia, elämäkatsomus, vakaumus.*” ”*Olemalla läsnä ja antaa turvallisuuden tunne hänelle.*”

6.4.2. Ikääntynyt inkerinsuomalainen paluumuuttaja

Vastaajista 57 % katsoi ikääntyneen inkerinsuomalaisen paluumuuttajan tarvitsevan erityishuomiota. Kuitenkin jopa 31 % vastaajista koki, ettei tämä ryhmä tarvinnut erityishuomioita. ”Kohdella asiakasta niin kuin ketä tahansa asiakasta.”

Huomiota kiinnittäneet mainitsivat erityisiksi asioiksi tavat, kielen ja taustan. Haastatteluissa tuli ilmi inkeriläisten sota-aikoihin liittyvät keskustelut. ”*Neuvoa miten Suomessa nyt eletään.*” ”*Autella kotiutumaan.*”

6.4.3. Suomessa 20 vuotta asunut ikääntynyt vietnamilainen

Koska vietnamilaiselle maassaolovuosia oli jo kertynyt kaksikymmentä, jotkut vastaajista epäröivät erityishuomioinnin tarpeellisuutta ja 15 % ei vastannut koko kysymykseen. Kuitenkin 65 % vastasi huomiota tarvittavan. Erityishuomiota kiinnitettiin tapoihin, kielitaitoon, ruokavalioon ja erilaiseen elämäkatsomukseen. ”*Mitä hän tekee entisten ja nykyisten kulttuuritaustojen kanssa.*” ”*Vaikka hän on varmaankin kotiutunut Suomen oloihin olisi hyvä kuitenkin ottaa huomioon hänen taustansa.*” ”*Meillä olisi yhteinen kieli, joten olisi helpompaa eritellä tunteensa.*”

Hoitohenkilöstön kokemukset inkerinsuomalaisista asiakkaista olivat myönteisiä. Haastatteluissa tuli selvästi ilmi inkeriläisten kiittollisuus, taito kiittää hoitajia heidän avustaan.

Kunnioitus tuli esille joissakin vastauksissa. Se liitettiin kaikkiin mainittuihin kulttuurien kohtaamiseen: ”*Mielestäni pitäisi kunnioittaa ja ottaa huomioon hänen omat tavat omasta maastansa.*” ”*Kunnioitus vanhempaa kohtaan.*” ”*Täytyisi kunnioittaa hänen elämäntapaansa.*”

6.5 Koulutuksesta

Koulutus opinnoissa monikulttuurisuuden saralta oli varsin vaihtelevaa. Se millaista koulutusta oli saatu riippui oleellisesti oppilaitoksesta. Ylipäätään jonkinlaista koulutusta oli saanut puolet vastaajista. Myös valmistumisajankohta vaikutti koulutuksen saamiseen: mitä tuorempi tutkinto haastateltavalla oli, sitä enemmän oli myös koulutusta monikulttuurisuuden saralta.

Koulutus oli pääsääntöisesti laadultaan ollut pintapuolista, ”raporttimaista”, tutustumiskäynti pakolaiskeskukseen, vieraiden tapojen opettelua, hoitotyöhön liittyviä käytäntöjä, ruokakulttuuria, eri uskontoihin ja tapoihin liittyvää koulutusta. Kaiken kaikkiaan opiskeluaikainen koulutus oli hyvin kirjavaa, ja hoitohenkilöstön kesken erilaista.

Koulutusta vieraiden kulttuurien kohtaamisesta työelämässä oli saanut vain 22 %. Loput ilmoittivat, ettei sellaista oltu tarjottu. Huolimatta siitä, oliko koulutusta saanut ja millaista se oli ollut, vastaajat olisivat hyvin halukkaita osallistumaan työnantajan tarjoamaan maahanmuuttaja- aihepiiriin liittyvään koulutukseen. Kyselylomakkeisiin vastanneista (48 kpl.) vain kaksi ilmoitti, ettei koulutukseen ole kiinnostusta.

Ajatukset mielekkäästä ja hyödyllisestä koulutuksesta olivat moninaiset. Halutaan tietoa ”laidasta laitaan”: uskonnon huomioiminen hoitotyössä, tapakulttuurit, ruokailu, peseytyminen, kosketus, läheisyys ja sen salliminen, puhuttelu, käyttäytymismallit, kommunikointi ilman kieltä ja miehen/naisen kohtaaminen eri kulttuureissa.

Myös historian tuntemiseen oli kiinnostusta: ”Pitäisi saada tietää elämästä siellä maassa, miten heihin pitäisi suhtautua.” ”Kun tietää vähän taustaa, on paljon helpompi asennoitua.”

Tärkeänä näyttäytyivät eritoten arjen asiat: ”Miten sallitaan lähestyminen, kosketus, puhuttelu, ateriatottumukset, intiimeihin asioihin kuten puhtaus, vaippa-asiat yms. puuttuminen.”

Kouluttajiksi kaivattiin myös itse maahanmuuttajia. ”Luentoja maahanmuuttajien itsensä pitämänä, tulisi tavat ja kulttuuri tutuksi.” ”Sellainen (koulutus) jossa olisi eri maista ihmisiä kertomassa kulttuuristaan, liittyen nimenomaan hoitoalaan.” Yksi vastaaja huomioi mielestäni tärkeän asian: ”Lähteä maahanmuuttajien pariin työskentelemään. Tavoista on jo tietoa, käytännöstä ei.”

Koska koulutusasiaan tuli hyvin erilaisia vastauksia, voidaan todeta, että vastaajat ovat miettineet asiaan liittyvää koulutusta. Kotihoito 2005- koulutus- ja kehityshankkeen alkukartoituksessa selvitettiin kotihoitohenkilöstön koulutus- ja osaamistarpeita. Kartoituksesta käy selvästi ilmi henkilöstön halukkuus kehittää omaa työtään sekä kouluttautua lisää. (Heinonen, T. 2002, 8–10.)

6.6 Maahanmuuttajataustaiset hoitajat

Kaksi maahanmuuttajataustaista hoitajaa kertoi haastatteluissa joitakin erityispiirteitä venäläisen ja suomalaisen ikäihmisen välillä. Yksi merkittävä asia oli aika:

”Saa varata vähän enemmän aikaa, kun menee venäläiselle.”

Venäläiset olivat myös vieraanvaraisia, kiitollisia. He reagoivat asioihin voimakkaasti ja itkevät helposti. Sukupolvet viettävät aikaa yhdessä ja tällöin ikäihmisen asiat tulee selvittää monille henkilöille. Venäläiset kunnioittavat hoitajia. Venäjällä myös teititellään ikääntyneitä ihmisiä. Tämä samainen asia esiintyi haastattelussa (kaksi venäläistä ja kaksi virolaista naista), jossa naiset paheksuivat suomalaisia käytöstapoja. Haastateltavat kokivat, ettei Suomessa kunnioiteta ikääntyneitä eikä oikein ketään, koska Suomessa sinutellaan.

6.7 Miesnäkökulma

Miesnäkökulma tuli voimakkaimmin esille, kun haastateltavana oli mieshoitaja. Hän koki, että tarvitsisi tietoa kuinka toimia, kun asiakkaaksi tulee ikääntynyt maahanmuuttaja. Muissakin haastatteluissa asiaa sivuttiin, kokemustakin asiasta oli: ”*Jos naispotilas, se ei hyväksynyt jos oli mieshoitaja.*” ”*Heidän tapansa toimia ihan arkisissa asioissa esim. pesut (saako pesijä olla mieshoitaja jne...)*”

6.8 Ravitsemushenkilöstön ajatuksia ja kokemuksia

Ravitsemushenkilöstöllä oli joitakin kokemuksia monikulttuurisuudesta liittyen entiseen työhistoriaan ja he olivat myös oppineet toimimaan sen mukaisesti. ”*Ruoan piti näyttää siltä mikä sen nimi on.*”

Koulutuksen osalta he toivoivat tietoa erityisesti ruokakulttuurista, mutta myös muut kulttuuriset tavat olivat kiinnostuksen kohteina. Tutkittavina olleet ravitsemustyöntekijät olivat hyvin avoimia ja kiinnostuneita työstään ja pitivät vieraita kulttuureja työtään rikastuttavina.

Siistijät täyttivät myös kyselylomakkeen, heillä oli kokemuksia lähinnä maahanmuuttajista omassa työyhteisössä.

Millaiset ovat hoitohenkilöstön valmiudet kohdata ikääntynyt maahanmuuttaja jäi osin arvoitukseksi, sillä kokemuksia oli hyvin vähän. Toisaalta osa oli saanut opinnoissaan valmiuksia monikulttuuriseen työhön. Hoitohenkilöstö oli suhtautumisessaan omaan osaamiseensa ja itse ikääntyviin maahanmuuttajiin pääasiassa positiivista. He olivat kiinnostuneita saamaan lisää tietoa ja tiedostivat asian ajankohtaisuuden. Myös nämä nykyiset, muutamat kokemukset olivat avanneet heidän silmiään ajattelemaan erilaista ikääntyvää ja työhön tulossa olevia muutoksia.

7. Pohdintaa

”*Lapset hoitaa*”, oli kovin yleinen esille tullut kommentti. Kuitenkaan omaishoidontuen piirissä ei ole kuin muutama henkilö. Arvioitu hoidontarve ei riitä. Voisiko uusi tapa mieltää hoidon tarve muuksikin kuin fyysisen toimintakyvyn tarkasteluksi, kuten Arjessa selviytymisen profiilissa on ajateltu, olla lisäämässä maahanmuuttajien

hoitoisuutta. Omaishoidontukea haetaan kokonaisuudessaan enemmän kuin sitä on varaa myöntää. Jos kuitenkin meidän ajatuksemme hyvästä elämästä ja hoidosta sijoittuu kotiympäristöön, on paine tämän tuen laajentamiselle kasvava. Pitäisi kiinnittää huomiota siihen, että omaishoidontuen mahdollisuudesta tiedotetaan maahanmuuttajille selvästi. Tämä lisäisi hakemusten määrää, ja sitä kautta voisi vaikuttaa resurssien suuntaamiseen omaishoidontuelle.

Haastattelemi inkeriläiset paluumuuttajat ovat monessakin suhteessa melko erilaisessa asemassa pakolaistaustaisiin verrattuna. Paluumuuttajat, joilla oli kielitaitoa ja hyvä terveys, saattoivat ottaa osaa harrastuksiin. Vilkasta elämää sekä ystäviä oli kodin ulkopuolellakin. Tulkkipalveluja on toki tarjolla, mutta kiireiseen työtilanteeseen ei aina saada tulkkia paikalle. Tässä korostuu tarve suomen kielen opetuksen antamiseen ja kehittämiseen erityisesti ikäihmisen tarpeisiin nähden.

Arjen sujumisen ja kodin ulkopuolisten asioiden hoidon ollessa perheessä vain yhden henkilön vastuulla, on vaarana asioiden mutkistuminen ikääntymisen myötä. Tämän ns. aktiivisen osapuolen tullessa kykenemättömäksi ottamaan osaa aiempiin toimintoihin jäävät asiat pahimmassa tapauksessa kokonaan hoitamatta, kuten esimerkkitapauksessa. Haastateltavieni joukossa oli henkilö, jonka puoliso osasi suomen kieltä ja oli hoitanut kaikki perheen asiat. Hänen kuollessaan oltiin tilanteessa, jossa ulkopuolinen apu oli tarpeen, sillä lapsia ei ole eikä kielitaitoa. Ehkäisevistä kotikäynneistä olisi tässä tilanteessa ollut suuri hyöty. Tilanteeseen olisi voitu reagoida ajoissa ja siten lisätä turvallisuutta sekä helpottaa yksinjäävän arjen sujumista ja välttää ongelmien kasautumista.

Yleisesti voidaan tämän selvityksen pohjalta todeta, että ikääntyvien maahanmuuttajien tilanne Hervannassa on vielä kohtalainen. Hoitohenkilöstön osalta kiitosta voisi antaa heidän positiiviselle ja avoimelle suhtautumiselleen vieraita kulttuureja kohtaan. Halua ymmärtää on ja se on yksi tärkeimpiä asioita. Henkilöstö on myös innokas kouluttautumaan, ottamaan vastaan tulevaisuuden haasteen. He tiedostavat tulossa olevan muutoksen työelämässään - he saavat maahanmuuttajia niin asiakkaiksi kuin työtovereiksin ja molempiin asioihin on sopeuduttava, jotta työnteko olisi mielekästä.

Päivi Voutilainen toteaa Vanhuus vieraalla maalla -raportissa, ettei Suomessa juuri-kaan ole tutkimustietoa etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ikääntyneiden sosiaali- ja

terveyspalveluiden käytöstä, laadusta tai tarpeista (Voutilainen, P. 2003, 14). Tällainen tutkimustieto olisi hyödyllistä, sen avulla voitaisiin kiinnittää huomio juuri oikeisiin ongelma-kohtiin. Osa ikääntyneitä maahanmuuttajia koskevista ajatuksista on pikemminkin valistuneita arvailuja kuin oikeaa syvällistä tietoa. Ikääntyneet maahanmuuttajat ovat yhä valtaamaton tutkimusalue. Se on hyvin laaja ja hyvin monisäikeinen alue, johon paneutuessa täytyy olla tietoinen omasta itsestään.

Kirsi Lallukka kirjoittaa artikkelissaan Lapsuus- ja vanhuustutkimuksen yhteiskuntatieteellisiä rinnakkainkulkua ja kohtaamisia? ”Vaikka onkin mahdollista, että vanhat ihmiset tekevät tutkimusta keskenään, omista intresseistään lähtien, harjoittavat vanhuuden tutkimusta kuitenkin pääasiassa muut kuin iäkkäät itse. ”Vanhusnäkökulma” on periaatteessa mahdollinen, mutta käytännössä harvoin tiukassa mielessä toteutuva.” Näin ollen on syytä kiinnittää huomiota vanhuuden tutkimuksessa sukupolvi- ja määrittelyvaltaan. (Lallukka, K. 2000, 167.) Tätä selvitystä tehdessäni muistutin itseäni siitä, etten ole maahanmuuttaja enkä myöskään lukeudu ikääntyneisiin. Olen siis varsin ulkopuolinen henkilö tässä suhteessa. Rajoitteideni tiedostaminen teki minusta nöyrän ymmärtämään ja kyselemään asioista, jotka ovat oman identiteettini ulkopuolella. En voi kuitenkaan väittää, etteikö minulta olisi jäänyt jotakin ymmärtämättä, tai että minut olisi joka suhteessa ymmärretty oikein.

7.1 Toimenpide-ehdotuksia:

Erityinen paikka maahanmuuttajaiäkäihmisille.

Tapaamispaikat tarjoavat usein tilaisuuden tyydyttää sosiaalisia tarpeita ja toimivat myös ns. välitappeina kohti laajempaa yhteiskunnallista osallistumista (Valtonen, K. 1999, 39). Tällaisen tapaamispaikan avulla voisi pyrkiä lähentämään suhteita valtaväestöön, olisi jokin konkreettinen paikka, johon kutsua ikäihmisiä ja josta puolestaan tehdä vierailuja muualle turvallisesti. Maahanmuuttajamiehille tarvittaisiin tapaamispaikka tai aluksi esim. paikka, jossa järjestää tapahtumia esim. kerran tai kaksi viikossa. Miehet ovat itsekin tällaista kyselleet.

Mielekästä vapaa-ajan toimintaa olisi syytä lisätä ikäihmisten tarpeisiin. On ensiarvoisen tärkeää ylläpitää paitsi fyysistä terveyttä, myös psyykkistä vireyttä. Erilaisten kerhotoimintojen avulla voidaan myös ylläpitää omaa etnisyyttä mm. perinneruokia valmistamalla tai tekemällä perinteisiä käsitöitä (esimerkkinä Kirkontupien vetämä toi-

minta inkeriläisille). Tällaisilla kerhotoiminnoilla on myös vaikutusta yksinäisyyden lieventäjinä ja uusien ystävyysuhteiden luojina.

Ehkäisevien kotikäyntien aloittaminen ikääntyville maahanmuuttajille

Ruotsin mallin mukaiset ehkäisevät kotikäynnit ikääntyville maahanmuuttajille tulisi myös Suomessa ottaa vakiintuneeksi toimintamuodoksi. Niiden avulla ennaltaehkäistäisiin ongelmien kasautuminen ja hoidon tarve voitaisiin arvioida riittävän ajoissa. Kotikäyntien tarjoama ohjaus ja neuvonta aktiviteeteista ja tukimahdollisuuksista auttaisi ikääntymään turvallisesti.

7.1.1. Koulutusta henkilökunnalle

Pitäisi kiinnittää huomiota siihen, että käsitys palvelukeskuksesta ja ajatus kotihoidosta tulee tutuksi, eli yhteistyötä esim. Naistarin ja muiden instanssien välillä, kuten vierailuja ja hoitajia kertomaan palveluista.

Selvityksen työyhteisöissä työskenteleviin maahanmuuttajataustaisiin työtovereihin suhtauduttiin luonnollisesti. Tällainen ns. sulautuminen joukkoon on hyvä merkki ja kertoo työyhteisöjen avoimuudesta. Työyhteisöissä koettiin maahanmuuttajataustaisen olleen suureksi avuksi, kun heidän kielitaitoaan oli tarvittu. Asiakkaiden kannalta oman kielen ja kulttuuripiirin edustaja on turvallinen ratkaisu. Siitä huolimatta, että asiat olisivat hyvinkin käytännön läheisiä, liittyy niihin aina myös kulttuurinen näkökulma. Tällaisen kulttuurisen herkkyyden tunnistaminen on mahdollista vain tuntemalla toinen kulttuuri hyvin. Vaikka tällaisia tilanteita oli toistaiseksi ollut hyvin vähän, on tulevaisuuden kannalta yhä tarpeellisempaa, että asiakaskunnan kulttuurisen heterogeenisyyden lisääntyessä myös työyhteisöt kehittyvät monikulttuurisemmiksi. Sopeutuminen kulttuurisesti yhä värikkäämpään työilmapiiriin vaatii aikaa ja totuttelua. Maahanmuuttajaopiskelijoiden ottaminen, kuten Keinupuiston palvelukeskuksessa oli jo tapahtunut, harjoittelijoiksi työyhteisöön helpottaa sopeutumista tulevaisuuden tilanteeseen.

Työyhteisöihin tarvitaan lisää tietoa maahanmuuttajista. Tämä helpottaisi hoitohenkilöstön työtä sekä parantaisi maahanmuuttajan ja hoitohenkilöstön kohtaamista.

LÄHTEET

Axmed, Amran Maxamed. 2001. Siunaus ja kirous. Yhdeksän syysadetta. Suomessa asuvien somalinaisten runoa ja proosaa. Tiilikainen, M., Axmed, A. M. & Lilius, M. S. (Toim.) Yliopistopaino. Helsinki 2001, s. 209–211.

Halenius, Anna-Maija. 2002. Inkerinsuomalaiset paluumuuttajat – kahden kulttuurin väkeä. Psykologian pro gradu – tutkielma. Tampereen yliopisto.

Heinonen, Tarja. 2002. Kotihoito 2005 –koulutus –ja kehityshanke. Väliraportti. Pirkanmaan ammattikorkeakoulu. Tampere.

Häkkinen, Hannele. 2002. Palvelujen ulottuville? Ehkäisevät kotikäynnit etsivän toiminnan muotona. Ikäihmisten hyvä hoito ja palvelu. Opas laatuun. Voutilainen, P., Vaarama, M., Paasivaara, L., Eloniemi-Sulkava, U. & Finne – Soveri, U. H. (toim.) STAKES. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi, 96–99.

Häkkinen, Hannele. 2002. Ehkäisevät kotikäynnit – mahdollisuus maahanmuuttajavanhustyössä. Vanhuus vieraalla maalla. Jaakkola, E. (Toim.) Vanhustyön keskusliiton raportti nro 1/2003, 23–29.

Ihmiseltä ihmiselle - arki mahdollisuutena. 2002. Sosiaali- ja terveystoimi. Vanhusten palveluiden strategia vuoteen 2012. Tampereen kaupunki.

Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela. 1997. Maahanmuuttajien sopeutuminen pääkaupunkiseudulla: sosiaalipsykologinen näkökulma. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Kelainfo. 2003. Maahanmuuttajan erityistuki. 3/2003.

Korpi-Salmela, Kaija & Nyrhinen, Marja. 2003. Maahanmuuttajat ja kaupungin palvelut. Selvitys maahanmuuttajien suhtautumisesta kaupungin palveluihin. Kansainvälisten asioiden yksikkö. Tampereen kaupunki.

Kuusi, Ulla & Raitanen, Anitta. 2000. Ikääntyvät maahanmuuttajat Suomessa. Mamuprojektin loppuraportti. Vanhustyön keskusliiton raportti nro 3/2000.

Kymlickan, Will. 1996. Multicultural citizenship: a liberal theory of minority rights. Oxford. Clarendon Press.

Kotouttamislain toimeenpanoa koskeva selontekoprojekti. Loppuraportti.

Kärkkäinen, Tanja & Mononen, Kaarina. 1999. Maahanmuuttajavanhukset ja suomen kieli. Vanhustyön keskusliiton raportti nro 1/1999.

Lallukka, Kirsi. 2000. Lapsuus- ja vanhuustutkimuksen yhteiskuntatieteellisiä rinnakkainkulkua ja kohtaamisia. Gerontologia 14(3)/2000, 166–177.

Lepola, Outi. 2000. Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.

Liebkind, Karmela. 1994. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Maahanmuuttajat. Liebkind, K. (Toim.) Gaudeamus. Helsinki, s. 21–49.

Liebkind, Karmela. 1994. Monikulttuurisuuden ehdot. Maahanmuuttajat. Liebkind, K. (Toim.) Gaudeamus. Helsinki, s. 224–240.

Miettinen, H. 1999. Suomalaisesta inkeriläiseksi. Etninen identiteetti inkerinsuomalaisten elämäntarinoissa. Sosiaalipsykologian pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.

”Mitenkä yleensä käytännön työssä tällaista tarvitaan?” 2003. Mobiilitoiminto kotihoidon ja apteekin palveluissa – pilottiraportti. Harjula, R. (Toim.)

Päivärinte, Sirkku. 2003. Ikääntyvät ja ikääntyneet maahanmuuttajat. Vanhuus vieraalla maalla. Jaakkola, E. (Toim.) Vanhustyön keskusliiton raportti nro 1/2003.

Rautio, Maarit & Tolkki, Pirjo. 2003. Arjessa selviytymisen profiili. Sosiaaliturva 17/2003, 27.

Salmenhaara, Perttu. 2002. Maahanmuuttajat, etniset vähemmistöt ja työmarkkinat. Ihmisoikeusliitto.

Salokangas, Tuula & Tossavainen, Tarja. 1999. Ikääntyvän maahanmuuttajan kotouttaminen. Vanhustyön keskusliiton raportti nro 2/1999.

Saraste, Heidi. 2003. Pidä puolesi omaishoitaja. Kelan sanomat 4/2003, s. 29.

Takalo, Pirjo & Juote, Mari 1995. Inkerinsuomalaiset. Painatuskeskus Oy. Helsinki.

Tampereen kaupungin maahanmuuttaja- ja kotoutusohjelma. 2001. Tampere.

Uotinen, Virpi. 1995. Minkälainen ihminen on vanha. Ikästereotyytiat vanhaa ihmistä koskevissa kuvauksissa. Gerontologia 9(3) 1995, 165–173.

Valtonen, Kathleen. 1997. Vanhukset maahanmuuttajina – omien läheisyys tärkeää. Maailmanpyörä 4/1997, 26–27.

Valtonen, Kathleen. 1999. Pakolaisten integroituminen Suomeen 1990-luvulla. Työhallinnon julkaisu Nro 228. Työministeriö.

Voutilainen, Päivi. 2003. Maahanmuuttajavanhukset Euroopassa. Vanhuus vieraalla maalla. Jaakkola, E. (Toim.) Vanhustyön keskusliiton raportti nro 1/2003.

Kontaktit selvityksen kuluessa (1.9.–30.11.2003.)

Ahlroth, Maija. Palvelupäällikkö. Tutkimus-, kehitys- ja palvelutoiminta. Pirkanmaan ammattikorkeakoulu. Keskustelu.

Alanen, Taina. Santra –neuvontapalvelu. Keskustelu.

Harju-Tolppa, Marjo. Sosiaalityöntekijä. Setlementti Naapuri. Kansainvälinen Naisten Tapaamispaikka. Keskustelu.

Harjula, Ritva. Projektipäällikkö. Herperti -projekti. Hervannan EU-ohjelma. Tampereen kaupunki.

Heinonen, Tarja. Projektipäällikkö. Kotihoito 2005 -hanke. Pirkanmaan Ammattikorkeakoulu. Keskustelu.

Hopiavuori, Maarit. Sosiaalityöntekijä. Ulkomaalaistoimisto. Tampereen kaupunki. Keskustelu.

Keinonen, Irja. Johtava kotipalveluohjaaja. Sosiaali- ja terveystoimi. Vanhusten palvelut. Tampereen kaupunki. Puhelin keskustelu.

Klemetti, Liisa. Kotipalveluohjaaja. Kotihoito, eteläinen palvelualue 2. Sosiaali- ja terveystoimi Vanhusten palvelut. Tampereen kaupunki. Keskustelu.

Koski, Jella. Toiminnanjohtaja, Kirkontuvat. Keskustelu.

Kraatila, Riitta. Vapaaehtoistyön ohjaaja. Yhdessä selviytymisen tuki ry. Verkko vapaaehtoistyö. Keskustelu.

Kujala, Kirsti. Maahanmuuttajatyön koordinaattori. Sosiaali- ja terveystoimi. Tampereen kaupunki. Keskustelu.

Laitinen, Satu. Palvelujohtaja. Tampereen Vanhuspalveluyhdistys ry. Keskustelu.

Mäkinen, Leila. Palveluesimies, Osastonhoitaja, terveydenhoitaja. Kotihoito, eteläinen palvelualue 2. Sosiaali- ja terveystoimi. Vanhusten palvelut. Tampereen kaupunki. Keskustelu.

Nurminen, Minna. Projektisihteeri. Herperti -projekti. Hervannan EU-ohjelma. Tampereen kaupunki. Keskustelu.

Nyrhinen, Maria. Maahanmuuttajatyön pääkoordinaattori. Kansainvälisten asioiden yksikkö. Tampereen kaupunki. Keskustelu.

Palomäki, Hilikka. Projektisuunnittelija. Vanhustyön keskusliitto. Keskusteluja.

Teinilä, Erkki. Sosiaalipalvelupäällikkö. Tampereen kaupunki. Keskustelu.

Tullinen, Helena. Palvelukodin johtaja. Keinupuiston palvelukoti. Tampereen Vanhuspalveluyhdistys ry. Keskustelu.

Vaden, Tuija. Santra -neuvontapalvelu. Keskustelu.

Viljanen, Kirsti. Aluetoiminnan päällikkö. Setlementti Naapuri. Kansainvälinen Nais-ten Tapaamispaikka. Keskustelu.

c.) Tai 20 vuotta Suomessa asunut ikäännytynyt vietnamilainen? kyllä ei

Mitä erityisesti? _____

6. Oletko opiskeluaikanaasi saanut koulutusta vieraista kulttuureista? kyllä ei

Millaista koulutusta? _____

7. Entä työelämässä? kyllä ei

Millaista koulutusta? _____

8. Millainen koulutus olisi mielestäsi mielekkäintä/ hyödyllisintä ikäänntyneisiin maahanmuuttajiin liittyen?

_____

9. Jos työnantajasi järjestäisi koulutusta maahanmuuttaja- aihepiiristä osallistuisitko? kyllä ei

10. Onko jokin asia/alue joka sinua erityisesti maahanmuuttajissa kiinnostaa?

_____

_____

KIITOS VASTAUKSISTA

TÄMÄN KYSELYN LISÄKSI TARKOITUKSENI ON HAASTATELLA VASTAAJIA RYHMISSÄ. TOIVOTTAVASTI TULET HAASTATTELUUNI!

t: Sari Takala p. xxx-xxx xxxx

*Forumteatteriesitys maahanmuuttajavanhusten ja kotipalvelun kohtaamisesta Kansainvälisessä Naisten Tapaamispaikassa /kirjoittanut sosiaalityöntekijä, soveltavan draaman ohjaaja
Marjo Harju-Tolppa 15.10.2003*

Kun Kansainvälisessä Naisten Tapaamispaikassa huomattiin, että keskustelun virittäminen Suomen vanhustenhoitopalveluista ja kotipalvelusta maahanmuuttajataustaisten ihmisten kanssa on vaikeata, päätettiin kokeilla draamaa tämän keskustelun edistämiseksi. Valitsimme muodoksi forumteatterin, joka on osallistavaa teatteria. Sen tavoitteena on herättää keskustelua erilaisista teemoista, joihin sisältyy jokin ristiriita. Forumteatteria voidaan soveltaa erilaisiin tilanteisiin sosiaali- ja terveysalalla. Kun draama otetaan avuksi monikulttuurisessa työssä, voidaan ylittää kieliongelmiä sekä tuoda esille kulttuurieroja, joita ei välttämättä tule esille keskustelun avulla.

Forumteatteriesitystä valmisteltiin ennen esitystä kaksi kertaa. Ensimmäinen kerta oli ideointipalaveri ja toisella kerralla esitys harjoiteltiin läpi. Ensimmäisellä kerralla oli luotu kaksi erilaista kohtausta, joista toisella kerralla valittiin vain toinen. Kohtausten aiheet olivat seuraavat: maahanmuuttajamummo palvelukeskuksessa sekä maahanmuuttajapariskunnan ja kotipalveluohjaajan tapaaminen kotipalvelutoimistossa. Valitsimme varsinaiseen esitykseen jälkimmäisen kohtauksen. Ajattelimme, että siinä tulevat esille ne kysymykset ja ongelmakohdat, joita halusimme tarkastella lähemmin. Esityksen tavoitteena oli saada esille sitä, mitä maahanmuuttajataustaiset ihmiset ajattelevat vanhusten hoitamisesta; miten se pitäisi järjestää ja mikä siinä on tärkeitä.

Varsinaisella esityskerralla paikalla oli noin 10–15 ihmistä. Yleisönä esityksessä oli naisia monista eri maista, mm. Vietnamista, Venäjältä, Irakista, Iranista ja Kosovosta. Ennen esitystä olin naisten kanssa puhunut Suomen vanhustenhoidosta ja olimme käyneet läpi aiheeseen liittyviä sanoja. Olin myös kysynyt heidän mielipidettään siitä, miten heidän mielestään vanhustenhoito pitäisi järjestää. Monen naisen kotimaan kulttuurin mukaan perheet ja lapset hoitavat itse vanhukset.

Olin esityksessä ns. jokerin roolissa, jonka tavoitteena on toimia linkkinä näyttelijöiden ja yleisön välillä. Ennen kuin esitys alkoi, kerroin kaikille, mitä seuraavaksi tapahtuu. Esittelin näytelmän henkilöt ja kerroin heidän roolinsa. Sanoin myös yleisölle, että näytelmän jälkeen keskustelemme aiheesta ja he saavat kertoa omia mielipiteitään siitä. Esitys onnistui hyvin. Esityksen alussa yleisö reagoi esitykseen naurulla ja se oli hyvä merkki. Tunnelma oli rento ja lämminhenkinen. Esityksessä tulkkasi maahanmuuttajapariskuntaa ja näytti siltä, että kaikki asiat eivät tulleet puolin ja toisin ymmärretyksi. Yleisö voi reagoida naurulla monessa eri tarkoituksessa, mutta luulen, että tässä tapauksessa se tarkoitti sitä, että esityksessä oli heille jotain tuttua. Moni oli varmaan eri tilanteissa joutunut tilanteeseen, jossa oli tulkin tulkauksen varassa oudossa toimistoympäristössä.

OSA II

Selvitys Lahdessa asuvien paluumuuttajavanhusten palvelutarpeista ja odotuksista seurakuntaa kohtaan

Mervi Rossi
Lahden seurakuntayhtymä /
maahanmuuttajatyö

Lahti 28.10.2003

Lahden seurakuntayhtymän maahanmuuttajatyön kysely Lahdessa asuvien paluumuuttajavanhusten palvelutarpeista ja odotuksista seurakuntaa kohtaan keväällä 2002

Lahden maahanmuuttajat

Lahti on kansainvälistynyt nopeasti. Lahden kaupungin kiintiöpakolaisten vastaanottosopimus ja inkeriläisten rinnastaminen paluumuuttajiksi vauhditti tuntuvasti Lahden ulkomaalaisten määrien kasvua koko 1990 -luvun.

Lahdessa asui vuonna 1990 pysyvästi 300 ulkomaan kansalaista, nyt vuonna 2003 heitä on lähes 3 000 81 eri kansallisuudesta. Yli puolet Lahden maahanmuuttajista on muuttajia joko Venäjältä tai Virosta ja suurimmalta osaltaan juuri paluumuuttajastuksella muuttaneita. Näistä 1 500 muuttajasta yli 65-vuotiaita on tilastojen mukaan lähes 300 henkilöä. Kun tähän määrään lisätään arvio yli 55-vuotiaiden maahanmuuttajien määrästä Lahdessa eli noin 150–200 henkilöä, saadaan yhteenlaskettua niiden paluumuuttajien lukumäärä, joiden kohdalla ikääntyminen voi olla kotoutumista hidastava tai estävä tekijä.

Paluumuuttajavanhukset ovat Lahden seurakuntayhtymän maahanmuuttajatyön yksi painopiste

Lahden seurakuntayhtymässä on tehty maahanmuuttajatyötä lähes 14 vuotta eli koko tämän vahvan kansainvälistymisen jakson ajan. Työtä tekee yksi kokopäiväinen työntekijä sekä toinen määräaikainen ja vaihtuva maahanmuuttajataustainen työntekijä. Maahanmuuttajatyön painopisteenä on jo usean vuoden ajan ollut pakolaistyön lisäksi työ paluumuuttajavanhusten parissa. Painopisteen asettaminen paluumuuttajavanhuksiin on ollut luontevaa, koska nämä vanhukset ovat jääneet usein muiden maahanmuuttajatyötä tekevien tahojen huomion ulkopuolelle, kuitenkin elämäntilanteineen huomiota ja hoivaa tarviten.

Paluumuuttajavanhuksille suunnattuja palveluja Lahden seurakuntayhtymän maahanmuuttajatyössä ovat olleet yksilö ja perhekohtainen työ. Tämä työ toteutuu asiakastyönä vastaanotoilla ja erityisesti kotikäynneillä. Paluumuuttajavanhuksen elämässä maahanmuutto on yksi vaikeimmista elämänvaiheista sekä henkisesti että taloudellisesti, usein myös fyysisesti. Tämän elämänvaiheen selvittely vie paljon aikaa. Viime vuonna maahanmuuttajatyömme tilastoi yli 65-vuotiaiden asiakkaiden käyntejä 483 kappaletta.

Olemme kohdentaneet vanhuksille maahanmuuttovaiheeseen ja kotoutumisen alkuun erityisiä toimenpiteitä. Ylläpitämämme Paluumuuttajien neuvontapiste antaa ohjausta ja neuvontaa suomeksi ja venäjäksi sekä siellä toimiva työntekijä jalkautuu asiakkaan kanssa kentälle tueksi ja avuksi tarpeen mukaan. Taloudellisen tilanteen selvityksen jälkeen, jos vajetta ilmenee ja usein ilmenee, annamme pienen vastaanoton muuttokustannuksiin sekä ruoka-apuna että käytettyinä huonekaluina, joskus myös raha-apuna. Paluumuuttajavanhukset ovat maahanmuuttajatyössä suurin ruoka-apua hakeva ja saava ryhmä. Useat ovat saaneet kauttamme myös käyttöönsä puhelinosaamisen. Vanhukset, jotka ovat tarvinneet erityistä tukea, ovat saaneet avukseen koulutetun tukihenkilön. Meillä on toiminut lisäksi jo 10 vuoden ajan kaksi suomenkielen opetusryhmää, jonne erityisesti ikääntyvät suomea osaamattomat paluumuuttajat on ohjattu

opiskelemaan suomen kieltä koulutetun opettajan opastuksella. Vapaa-ajan erityispalveluina ovat olleet virkistyslomat ja retket, jotka ovat tuoneet useille toivottua vaihtelua arkeen. Niin asiakastyössä kuin leireillä ja retkilläkin, päätavoite on ollut luoda vanhuksille mahdollisuuksia käydä läpi elämänsä muutoksia ja haasteita, jotka ovat usein surutyön luonteisia.

Oiva-projekti

Lahden seurakuntayhtymän yhteisen diakonian ja yhteiskunnallisen työn johtokunta päätti helmikuussa 2000 käynnistää Lahden seurakuntayhtymän vanhustyön projektin vuosina 2000–2002. Projekti käynnistyi tutkimuksella syyskuussa 2000. Tutkimus tehtiin yhteistyössä Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenian kanssa. Tutkimusaineistoa kerättiin kolmelta taholta. Yli 74-vuotiaiden, kotona tai palveluasunnossa asuvien vanhusten palvelutarpeita ja odotuksia seurakuntia kohtaan tutkittiin lomakekyselymenetelmällä (169 kpl). Näkemyksiä seurakuntien vanhustyöstä selvitettiin Lahden seurakuntayhtymän työntekijöihin ja luottamushenkilöihin kohdistuneella lomakekyselyllä (125 kpl) sekä työntekijöiden haastatteluilta (12 kpl). Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin haastattelujen kautta eri vanhuspalveluiden parissa toimivien tahojen näkemyksiä (17 yksikköä) seurakunnan roolista sekä aukkokohtista vanhusten palvelujärjestelmässä.

Oiva-projektin lisäkysely paluumuuttajavanhusten palvelutarpeista ja odotuksista seurakuntaa kohtaan

Talvella 2002 diakoniajohtaja Teuvo Siivonen ehdotti, että olisi mielenkiintoista kerätä tietoa Oiva-projektin kyselylomakkeiden avulla paluumuuttajavanhusten palvelutarpeista ja odotuksista seurakunnalle, koska kyseinen vanhusryhmä jäi Oiva-projektin kyselyn ulkopuolelle. Sovittiinkin niin, että se Oiva-projektin osio, mikä koskee vanhusten omia tarpeita ja odotuksia, toteutetaan, vaikka itse projekti oli jo edennytkin strategiavaiheeseen. Paluumuuttajavanhusten kyselyllä haluttiin tietoa oman työmuodon, maahanmuuttajatyön käyttöön ja työn sisällölliseen kehittämiseen.

Olin vuosina 1991 ja 1997 toteuttanut yhteistyössä Lahden kaupungin maahanmuuttajapalveluiden ja seurakuntayhtymän maahanmuuttajatyön kesken Paluumuuttajien palveluiden kehittämiskyselyn Lahdessa, jonka tavoitteena oli kerätä tietoa siitä, miten maassa asuttu aika vaikutti palvelutyytyväisyyteen ja -tarpeeseen. Tästä kyselystä saadut tulokset palvelivat maahanmuuttajatyön kehittämistä aikanaan, joten uuden kyselyn ja nyt erityisesti vanhuksiin kohdistuvan aineiston keräys oli mielekästä.

Paluumuuttajavanhusten kyselyt toteutettiin huhti- ja kesäkuussa 2002, kaikki henkilökohtaisina kyselyinä kotikäynneillä. Kaikkiaan tehtiin 41 kyselyä kotona tai palveluasunnossa asuvien paluumuuttajavanhusten luona. Kyselyyn osallistui 34 naista ja 7 miestä. Ikäjakauma oli 65–89 vuotta. Vanhuksista 34 oli yli 70-vuotiaita ja heistä 10 yli 80-vuotiasta.

Kyselyt tehtiin suullisina kyselijän täyttäessä lomaketta samanaikaisesti. Tämä siksi, että kyselylomake osoittautui vaikeaksi ymmärtää ja täyttää. Jokaiseen kyselyyn meni aikaa keskimäärin 2–3 tuntia, vanhuksat väsyivät kesken kyselyn ja lomakkeen täytössä jouduttiin pitämään taukoja. Vanhusten oli myös ajoittain vaikea ymmärtää merkityseroja eri kysymysten välillä. Valtaosan kyselyistä toteuttikin näistä syistä

maahanmuuttajatyöhön määräaikaiseksi palkattu paluumuuttajatyöntekijä, joka käytti työskennellessään suomen, venäjän ja viron kieliä.

Kyselyn tuloksia

Käyn tässä koosteessa läpi ensin kyselytulosten vertailua syntyperäisten suomalaisten vanhusten ja paluumuuttajavanhusten vastausten välillä, tuoden esiin ainoastaan ne vastaukset, joissa ilmeni eroavuuksia. Lopussa tuon esiin muutaman avoimen kysymyksen vastauksia.

Kenen luona asutte?

Yksin 83 % paluumuuttajavanhukset	Yksin 69 % syntyperäiset suomalaisvanhukset
-----------------------------------	---

Runsas enemmistö paluumuuttajavanhuksista muuttaa Lahteen ja asuu Lahdessa yksin. Useat heistä ovat leskiä, mutta osalla on puoliso Venäjällä tai Virossa. Puoliso ei ole halunnut muuttaa mukana. 80 %:lla vanhuksista on lapsia, joista 30 %:lla lapset asuvat Suomessa.

Mikä oli hengelliseen tai seurakunnan muuhun toimintaan osallistumisen aktiivisuutenne kuluneen vuoden sisällä?

83 % paluumuuttajista osallistunut	44 % syntyperäisistä suomalaisista vanhuksista osallistunut
------------------------------------	---

Kaikki kyselyyn vastanneet paluumuuttajavanhukset kuuntelivat viikoittain radio- ja TV-hartaudet ja muuta hengellistä ohjelmaa radiosta ja TV:stä. 50 % vastanneista kävi viikoittain jumalanpalveluksessa ja 35 % osallistui viikoittain järjestettyyn hartaustilaisuuteen.

Mitä seurakuntien järjestämää palvelua haluaisitte käyttää lähikuukausien aikana?

Paluumuuttajavanhukset

Syntyperäiset suomalaisvanhukset

100 % jumalanpalvelus	45 % seurakunnan ystävä/avustajatoiminta
65 % hartaustilaisuudet	39 % jumalanpalvelus
60 % kotikäynnit	17 % hartaustilaisuudet

Jos haluatte seurakunnan työntekijöiden kotikäyntejä, ketä toivoisitte kotinne ensisijaisesti?

Paluumuuttajavanhukset

Syntyperäiset suomalaisvanhukset

56 % toivoi diakoniatyöntekijän käyntejä	46 % toivoi kummivanhus- tai ystäväpalvelutoimintaa
17 % toivoi papin käyntejä	20 % toivoi seurakunnantyöntekijän käyntejä

Paluumuuttajavanhusten perusteluja diakoniatyöntekijän kotikäyntitoiveille: Jokainen tapaaminen olisi ilo. Että joku keskustelee, kuuntelee, välittää ja joskus olisi avuksi. Jos joku tulisi, olisin onnellinen. Yksinäisyys.

Paluumuuttajavanhukset tuntevat huonosti kummivanhus- tai ystäväpalvelun toimintaa, eivätkä toivoneet näitä palveluja juuri lainkaan (3 toivoi 41:stä vastanneesta).

Koetteko itsenne yksinäiseksi?

25 % paluumuuttajavanhuksista kokee itsensä yksinäiseksi	13 % syntyperäisistä suomalaisvanhuksista kokee itsensä yksinäiseksi
--	--

Kuinka usein pidätte yhteyttä omaistenne, ystävienne ja naapurienne kanssa?

Vähintään kerran viikossa omaisiin, ystäviin tai naapureihin yhteyttä pitävien henkilöiden osuus.

Paluumuuttajavanhukset

Syntyperäiset suomalaiset vanhukset

Naapureihin 73 %	Lapsiin 88 %
Ystäviin 61 %	Ystäviin 44 %
Lapsiin 41 %	Naapureihin 38 %
Lapsenlapsiin 36 %	Lapsenlapsiin 35 %
Sisaruksiin/sukulaisiin 17 %	Sisaruksiin/sukulaisiin 31 %

Paluumuuttajavanhusten yhteydet naapureihin ja ystäviin tarkoittavat lähes aina toisia paluumuuttajavanhuksia. Vähiten kontakteja naapureihin ja ystäviin oli niillä paluumuuttajavanhuksilla, joiden naapurustossa ei asu paluumuuttajia ja ystävät ovat muualla.

Yhteyksiä lapsiin oli vähemmän kuin suomalaisvanhuksilla, koska yli 60 % paluumuuttajavanhusten lapsista asuu muualla kuin Suomessa.

Koetteko taloudellisen tilanteenne turvalliseksi?

20 % paluumuuttajista koki taloudellista turvattomuutta	11 % syntyperäisistä suomalaisista koki taloudellista turvattomuutta
---	--

Verotuksen jälkeen käteen jäävät tulot kuukaudessa, mukaan laskettu myös asumistuki, hoitotuki ja rintamamieslisä, oli kaikilla kyselyyn osallistuneilla paluumuuttajilla alle 336 €. Syntyperäisillä suomalaisilla vanhuksilla kenenkään tulot eivät jääneet alle 336 €/kk, puolella vastanneista tulot olivat 670–1 000 €/kk ja muilla 500–670 €/kk.

Saatteko riittävästi tietoa yhteiskunnan tarjoamista sosiaaliturvaetuuksista ja eri palveluvaihtoehtoista ?

19,5 % paluumuuttajista ei saa riittävästi tietoa	42 % syntyperäisistä suomalaisista ei saa riittävästi tietoa
---	--

Avointen kysymysten vastauksia paluumuuttajavanhuksilta.

- Mitkä asiat aiheuttavat Teille turvattomuutta?

Menneisyydenpelko. Ajatukset pojastani, joka voi olla, ettei koskaan pääse Suomeen. Pelko, minua pelottaa. Että joku tulee odottamattomasti ja tämä pelästyttää. Liukas mäki talvella. Sairausasiat. Elämäni on pian ohi.

- Jos koette turvattomuutta, keneltä saatte tukea siihen liittyvissä asioissa?

Ystäviltä, kirkolta, lapsilta, naapureilta ja sukulaisista.

- Mitä apua tarvitsette lisää arkipäivän selviytymiseen?

Sopeutumiseen Suomeen tarvitaan ystäviä. Asunnonvaihdossa. Kaikenlaista apua kotitöissä. Siivousapua.

- Mikä merkitys seurakunnalla on Teille?

Lapsesta asti olen uskonut Jumalaan. Sielunasia. Rakastan kirkkoa, olen uskovainen ihminen. Merkitys on siinä, että käyn jumalanpalveluksissa. Ensimmäinen asia lapsesta asti. Ei erityistä merkitystä. Sain seurakunnalta taloudellista apua, olen erittäin kiitollinen. Erittäin tärkeä vanhalle ihmiselle. Seurakunta tässä Suomessa on osa elämää, Venäjällä elin ilman uskoa.

- Mitä odotuksia ja toiveita Teillä on seurakunnalle?

Ei ole erityisesti, vain kotikäynnit, jos olisi mahdollinen. Kiitos, että tulitte käymään. Kiitos avustuksista. Ei ole odotuksia, kaikki menee hyvin jos rukoilen. Että he rukoilisivat meidän puolesta. Tutustua ja ymmärtää suomalaisia. Seurakunnan työntekijä olisi odotettu.

Naisten harrastuksia, kolme suosituinta: neulominen, lukeminen, ompeleminen. Miesten harrastuksia kolme suosituinta: lukeminen, pyöräily, TV:n katselu.

Kyselystä nousseita oivalluksia Lahden seurakuntayhtymän maahanmuuttajatyöhön

Olin tyytyväinen, että teimme kyselyn. Kysely antoi sekä uutta tietoa, että vahvisti ns. mutu-tietoa oikeaksi tiedoksi. Erityisesti minua puhutteli paluumuuttajavanhusten ja syntyperäisten suomalaisten vastausten vertailu, koska sen avulla pääsimme lähelle niitä asioita, jotka ovat selkeästi erilaisia paluumuuttajavanhuksilla kuin suomalaisvanhuksilla. Näitä teemoja olivat mm. yksinäisyys, kotikäyntien toive, uskonnollisuus ja taloudellinen turvattomuus. Kysely vahvisti myös kokemusta siitä, että olimme paluumuuttajavanhustyössä oikeilla jäljillä ja voimme rohkeasti vahvistaa lisää tiettyjä alueita.

Kyselyn perusteella olemme vahvistaneet paluumuuttajavanhusten kotikäyntityötä. Olemme palkanneet tänä syksynä jo kolmannen perättäisen paluumuuttajataustaisen määräaikaisen työntekijän, jonka työnkuva on nyt edellisiä rohkeammin vanhustyössä. Uusi työntekijä on koulutukseltaan lähihoitaja ja tehnyt Suomessa asuessaan (10 v.) vanhustyötä vanhainkodeissa ja palvelutaloissa. Hän puhuu suomea ja venäjää ja on hyvin motivoitunut toimimaan paluumuuttajavanhusten kanssa. Hänen työajastaan 75 % kuluu kotikäynteihin ja kahtena päivänä hän päivystää osan päivästä Paluumuuttajien neuvontapisteessä. Tavoitteena hänellä on toimia erityisesti niiden paluumuuttajavanhusten kanssa, jotka ovat yksinäisiä tai syrjäytyneitä, joko fyysisen tai psyykkisen sairautensa takia, toimivat omaishoitajina tai käyttävät päihteitä. Hänen tekemänsä työ on valvottua ja päävastuu siitä kuuluu vakituiselle maahanmuuttajatyöntekijälle, jonka työnhajauksessa hän myös on. Osittain kotikäyntejä tehdään myös yhdessä.

Kysely ratkaisi oman sisäisen ristiriitani myös siitä, toiminko aina oikein, kun paluumuuttajavanhus hakee luotani taloudellista avustusta. Lähes pääsääntöisesti olen muuttanut ajatteluni tässä kohdin niin, että kaikki vanhukset saavat pyytäessään ruoka-, huonekalu- tai raha-avustusta.

Vain harvoin olen kieltäytynyt avustuksen antamisesta, silloinkin syynä ovat olleet yleensä selkeät osoitukset siitä, että avustuksia haetaan tilanteeseen, jossa niiden saaminen mahdollistaa toistuvan rikollisen toiminnan tai päihteiden väärinkäytön. Paluumuuttajavanhuksissa on myös joukko moniongelmaisia vanhuksia, joiden elämää leimaa alkoholi, rikollisuus ja muu epäsosiaalinen toiminta. Ketään tähän ryhmään kuuluvista vanhuksista emme saaneet vastaamaan kyselyyn, mutta työmme piirissä he onneksi ovat. Presidentti Koiviston käyttämät sanat kunniavelan maksamisesta takaisin paluumuuttajavanhuksille, nousi kyselyn tulosten perusteella uudestaan mieleeni ja haluan työssäni olla myös tätä takaisinmaksua toteuttamassa. Takaisinmaksu on hoivaa, huolenpitoa, välittämistä, arvostusta ja riittävien taloudellisten resurssien varmistamista näille vanhuksille.

Ilahduttavaa oli vielä todeta, että paluumuuttajavanhukset kokevat saavansa hyvin tietoa eri palvelumahdollisuuksista. Lahdessa toimii viranomaistyönä, johon seurakuntakin osallistuu, noin vuoden kestävä Info-sarja maahanmuuttajille tarkoitetuista palveluista. Info-sarja perehdyttää paluumuuttajavanhuksetkin hyvin palveluverkoston. Tosin pääsääntöisesti olen tavannut jo kaikki uudet muuttajat ennen omaa vuo-

roani esitellä toimintaamme. Puskaradio on nopeampi. Mutta oivallus, että tieto kulkee hyvin, vaikka sitten välikäsiä kautta ja välillä väritettynäkin, antaa turvan työntekijällekin siitä, että jos vanhus itse tai joku hänen lähellään, tarvitsee apua, joku tuntee tai tietää aina jonkun, josta avun, tiedon ja tuen hakemisen voi aloittaa.

Paluumuuttajavanhusten uskonnollisuus on kiistatta se asia, mikä on tehnyt työni heidän parissaan luontevaksi ja aina heidän luottamustaan nauttivaksi. Luottamus seurakuntaan ja sen työntekijöihin on näillä vanhuksilla sydämässä.

Kirjoittaja:

Mervi Rossi

Työskennellyt maahanmuuttajatyöntekijänä Lahden seurakuntayhtymässä vuodesta 1990. Koulutukselta diakonissa, psykiatrian erikoissairaanhoitaja ja työnohjaaja. Opiskelee parhaillaan työyhteisöjen kehittämiskonsultiksi.

ISBN 951-806-095-9
ISSN 1239-9299

Malmin kauppatie 26, 00700 HELSINKI
puhelin (09) 350 8600, faksi (09) 350 86010
sähköposti info@vanhustyonkeskusliitto.fi
internet <http://www.vanhustyonkeskusliitto.fi>

Helsinki 2004
Tyylipaino Oy